

NAMIK KEMAL
VATAN
YAHUT
SİLİSTRE

DİJİTAL e-KÜTÜPHANE

isev.org.tr

Namık Kemal

Namık Kemal (d. 21 Aralık 1840, Tekirdağ, ö. 2 Aralık 1888, Sakız Adası), Türk milliyetçiliğinin öncülerinden, Genç Osmanlı hareketi mensubu, ünlü Türk yazar ve şairdir. Özellikle “İntibah” isimli romanı ve “Vatan, Yahut Silistre” isimli tiyatro oyunu ile tanınır. Asıl adı Mehmed Kemal’dir. Eşinin adı Nesime ,Oğlunun adı Ali Ekrem’dir.

1888’de mutasarrıflıkla sürgüne gönderildiği Sakız Adası’nda vefat etmiştir. “Vatan şairi” olarak da anılır. Namık adını ona büyükbabasını arkadaşı olan Eşref Paşa vermiştir. Babası, Mustafa Asım’dır. Çocukluğunu dedesi Abdüllâtif Paşa’nın yanında, Rumeli ve Anadolu’nun çeşitli kentlerinde geçirdi. Bu yüzden özel öğrenim gördü. Arapça ve Farsça öğrendi. 18 yaşlarında İstanbul’a babasının yanına döndü.

Şura-yı Devlet (Danıştay) üyesi oldu. Kanun-î Esasi’yi (Anayasa) hazırlayan kurulda görev aldı. 1877 Osmanlı-Rus Savaşı çıkınca II. Abdülhamid’in Meclis-i Mebusan’ı kapatması üzerine tutuklandı. Beş ay kadar tutuklu kaldıktan sonra Midilli Adası’na sürüldü. 1879’da Midilli mutasarrıfı oldu. Aynı görevle 1884’te Rodos, 1887’de Sakız Adası’na gönderildi. Ertesi yıl burada öldü ve Gelibolu’da Bolayır’da gömüldü.

NAMIK KEMAL

VATAN YAHUT SİLİSTRE

(Oyunun ilk temsili

1 Nisan 1873 tarihinde Gedikpaşa Tiyatrosu'nda

Güllü Agop kumpanyası tarafından yapılmıştır.

Namik Kemal'in ilk tiyatro piyesidir.)

NAMIK KEMAL

KİŞİLER

Zekiye

İslâm Bey

Hanife

Sıtkı Bey

Abdullah Çavuş

Rüstem Bey

Gönüllüler

Subaylar

Askerler

NAMIK KEMAL

BİRİNCİ PERDE

(Perde açıldığı zaman bir yanı sokağa bakan bir oda görünür. Zekiye, Arnavut kadınlarının giydiği türde bir elbiseyle mindere uzanmış, elinde bir kitap, önünde bir mumla durmaktadır. İslâm Bey ise sokakta gezmektedir.)

Birinci Tablo

ZEKİYE

(yalnız)

ZEKİYE (Elindeki kitabı yastığın üzerine koyarak konuşmaya başlar)
- Ah! Anneciğim! Anneciğim! Yüreğime neden bu kadar acı duygular verdin? Düşüncelerimi niçin bu kadar çok açtın? Şimdi kızının bu halini görsen, onu okuttuğun için pişman olurdun. Benim gönlüm öyle duygulara nasıl dayansın? Beynim öyle düşüncelere nasıl katlansın? Kalbim nasıl da çarpıyor? Sanki göğsümden dışarı fırlayacak... Beynim sanki başımı parçalayacak da etrafa dağılacak! (Ellerini yüzüne kapayarak) Anneciğim! Anneciğim! Sürekli babamı düşünmek için açtığın fikirde başkası geziyor! Daima seni sevmek için eğittiğin, büyüttüğün gönülde başkası hükmediyor! Seni baban okutmuş, onun yoluna öldün. Beni sen okut-

tun, yoluna ölmek değil, öldüğüne ağlamak bile aklıma gelmiyor! Ah... Hep o! Gözümde hep o! Hayalimde o! O, o, o! Bir kez sokakta gördüm, keşke yüzüne baktığım zaman gönlüme düşen ateş, gözlerimi eritseydi... Daha ilk bakışta bedenimdeki tüm gücü toplayıp gözlerimi başka yöne çevirmek istedim.

Eyvah! Ne bedenimde güç buldum, ne gözlerime hakim olabildim. Sanki ömrümde gördüğüm, işittiğim, okuduğum, düşündüğüm ne kadar güzel şey varsa hepsi bir yere toplanmış da bir insan yüzü olmuş, karşımda duruyordu. (Biraz düşündükten sonra) Hayat ne garip! Birkaç gün önce yanımda biri ağlasa, gözyaşları sevincinden dökülüyor sanırdım. Bugün kahkahâlâr, kulağıma matem feryatları gibi geliyor! Birkaç gün önce, o gamlı bulutlarda şimşekler çaktıkça biri gülüyor gibi görünürdü, bugün yeni açılmış güllerde çiğ damlası görsem, birinin gözyaşı sanıyorum! Birkaç gün önce yüzüm gülüyordu, sanki her şey de benimle beraber gülüyordu!

Bugün gönlüm ağlıyor, sanki her şey gönlümle birlikte ağlıyor! Yine sabah oldu, yine gözüme uyku girmedi... (Mumları söndürerek) Zavallı mum! Acaba ben de senin gibi yana yana eriyip gidecek miyim? Beş dakika uyuyabilseydim, belki rüyada görürdüm de ayaklarına kapanır, içimin zehrini dökene kadar doya doya ağlardım...

Allah'ım! O mektup neydi? Ateşle yazılsa insanın yüreğini o kadar acıtmaz. Okudukça gözlerimden sanki yüzüme, göğsüme damla damla kor parçaları saçıldı... Sütнімem getirdiği zaman utancımından nasıl oldu da yerin dibine girmedim. İnsan sevincinden ölmüyor, fakat çıldırarak gibi oluyor! Mektup sözünü işitir işitmez, ondan geldiğini anladım. Kendi gelse belki utanırdım da, öyle çırpınarak üzerine atılmazdım...

Gönülde keramet mi var nedir? Bazen gelecekte olacakları da biliyor! Ah, benim o zaman başka kimi düşündüğüm vardı ki! Hâlâ kimi düşündüğüm var? Mektup babamdan da gelse yine 'ondan' sanmaz mıyım? Belki kendimi bildim bileli bir kerecik yüzünü görmeyi özledi-

VATAN YAHUT SİLİSTRE

ğim babamdan bile gelse üzüldüm... Seviyorum... Sevmekten bir türlü kendimi alamıyorum... O da beni seviyor... Sevdığını mektubunda yazmış... Kendi el yazısıyla... Elbette gerçektir... Allah o kadar güzel bir varlığın içinde kötülük, hainlik saklayamaz ya! (Biraz düşündükten sonra) Kimbilir! En güzel çiçeklerin arasında bile yılan bulunuyor. Rabbim! İnsanın yüzü gibi gönlünü de görünebilir yaratsaydın, ne olurdu?

NAMIK KEMAL

İkinci Tablo

İSLÂM BEY - ZEKİYE

İSLÂM BEY (Aniden pencereden girerek) - Ben gönlümü gözlerinin önüne serebilirim. Ancak, içindeki sırrı sen görebilir misin, bilemem!

ZEKİYE (İslâm Bey'i görünce, birden ona doğru koşmak ister, ancak hemen kendine çekidüzen verir. Üzgün bir suskunluktan sonra kendi kendine söylenir, ama söylediği sözler duyulur.) - Şimdi, her gün Allah'tan ölümümü istesem, haklı değil miyim? Ya biri görse, hakkımda ne düşünürdü?

İSLÂM BEY - Hiç kimse göremez. Günler, geceler boyu topraklarda sürünüyorum. Tan yeri ağarıyor, gözler hâlâ açılmıyor. Gece bitiyor, uyku daha yeni başlıyor... Her gece buralarda dolaşıyorum... İnan bana!

ZEKİYE (Sevincini gizlemeye çalışarak, soğukça) - Sizi davet eden mi oldu?

İSLÂM BEY - Allah aşkına, ellerini yüzünden çek! Dünyayı topu topu bir gün gördün. Çünkü bana dünyada mutluluk veren tek şeysin. Bir daha görecek miyim, kimbilir... Deminden beri casus gibi, pencerenin altında sözlerini dinledim. (Zekiye, davranışıyla tepkisini belli eder) Kusurumun ne kadar büyük olduğunu biliyorum. Aynı şeyi biri bana yapsa, onu alçak olarak görürdüm. (Zekiye'nin tepkisi artar) Haydut gibi pencereden bir eve girdim. (Zekiye'nin sinirliliği daha da belirgin hale

gelir) Benim buraya girdiğim gibi, biri bizim eve girse, Allah yarattı demez, öldürürdüm.

(Zekiye'nin gösterdiği tepki gittikçe artar) Ne yapayım ki, elimde değil, seni seviyorum... Senden ayrılacağım... Bugün kendi ağzından beni sevdiğini duydum... Bugün sana veda edeceğim... Gönlün benden kaçınmak istedikçe, ayakların bana doğru geliyor... Benim de aklım başımda olsa, kendimi kontrol edebilirdim... Elbette senin yanında olsun suçlu görünmemeye çalışırdım. İçinde bana karşı acıma duygusu olsun. Çünkü böylesine nurdan yaratılmış bir bedene, taştan bir gönül yakışmaz.

ZEKİYE (Kalbiyle dövüşürcesine birtakım telaş ve tereddütlerden sonra, kendi kendine) - Bu kadar zamandır ölüm azabına katlanıyorum. Olmadı... Olmadı... Yine olmadı. (İslâm Bey'e dönerek) İstediyin nedir? Ben kendi halimle uğraşıp duruyorum... Birdenbire, cin gibi önüme çıktın, aklımı başımdan aldın. Uyusam, rüyamda sen! Uyansam, hayalimde sen! İnsan içine çıksam, gönlümde sen! Bedenimi mi istiyorsun? İşte tutsağınım. Canımı mı istiyorsun? Al da kurtulayım!

İSLÂM BEY - Beni gördüğünde, gözlerini kaçırmak istedin... Ben seni gördüğümde gönlümden neler geçtiğini biliyor musun? Gözümü yumup açınca kadarki sürede bütün ömrüm yitip gidiyor sanıyorum... Allah'a şükürler olsun ki, sen de benim gibi seviyorsun. Gönlün sana üstün geliyor. Sen beni bir kere gördün. Ben seni bir kere gördüm. İşte gönüllerimiz ikiz yaratılmış. İşte Tanrım beni sana, seni bana yazmış... İşte sen can, ben beden! Sen hüzün, ben aşk! Sen güneş gibisin. Yüzüne baktıkça gözlerimi kamaştırıyorsun. Ben, gölge gibi senin ayağının altında sürünüyorum! Birbirimizden burada ayrılırsak ötede birleşiriz... Ayrı görünürüz, yine buluşuruz... Bana yemin et ki, ister ayrılalım, ister ayrılmayalım, dünyada ve ahirette benden başka kimseye yar olmayacaksınız.

ZEKİYE (Kendini tutamayarak) - Yemin ederim... (Kendini toparlayarak, utançla) Ben kendi kendime söyleniyorum... Siz ortaya çıktınız... Ben... Ben bir şey... Söylemedim. Söyledim mi yoksa? Ne diyecektim?

(Yine elinde olmayarak, son derece otoriter bir tavırla) Hem beni seviyorsun, hem niçin ayrılıyormuşuz?

İSLÂM BEY - Gideceğim... Çünkü...

ZEKİYE (Öfkeyle sözünü keserek) - Zihnimden babamın, annemin sevgisini çıkardın; kardeşimin mezarı gönlümde idi, onu bile unutturdun. Şimdi hayali de, kendi gibi kara topraklarda yatıyor. Ne uyuyabiliyorum, ne de kendimi tutabiliyorum... İçimde başka hiçbir şeye karşı istek kalmadı; gönlümde senden başka bir şey kalmadı. Şimdi kendini de bensiz bırakacaksın. Hem de bunun müjdesini kendin getiriyorsun. Kalbimi yaracaktın da bana bu merhameti, bu insafı mı gösterecektin? (Kendi kendine öfkeyle söylenip gezinerek) Sonunda ne olacak? O, bu memleketten gider, ben de dünyadan giderim. Ömrümün bütün tadını kaybettikten sonra kara toprağın nesi var? Birkaç dakikalık can acısından mı korkacağım?

İSLÂM BEY (Kendini tutamayarak, telaşla) - Gideceğim...

ZEKİYE (İslâm Bey'e doğru atılarak, sözünü keser) - Önce beni öldür...

İSLÂM BEY (Onu işitmemiş gibi) - Gideceğim...

ZEKİYE (Yine sözünü keserek) - Sende o kadar cesaret yoksa ben kendimi öldürürüm.

İSLÂM BEY (Ağırbaşlılıkla) - Gideceğim... Gideceğim... Gideceğim... Yoluma cehennemin ateşleri saçılrsa yine gideceğim. Göğsüme Azrail'in pençesi dayansa yine gideceğim. Babamın mezarını çiğnemek gerekse yine gideceğim. Annemin vücudu ayağımın altında ezilecek olsa yine gideceğim... Gerçekten benim için öleceğini bilsem... Yine gideceğim.

ZEKİYE (Öfkeyle gezinerek, sesi işitilecek derecede kendi kendine) - Ah, inanmıyor! Onun için öleceğime inanmıyor... Belki öldüğümde de inanmaz... (Hiddetle İslâm Bey'e dönerek) Gideceksin... Gideceksin... Ama niçin?

İSLÂM BEY (Dirençli) Kandil akşamları kabristan ziyaretine gider-
sin ya...

ZEKİYE (Öfkeyle) Giderim... Sonra?

İSLÂM BEY - Hiç benim ailemden oralarda yatan birini gördün mü? Atalarımın kırk iki şehit adı bilirim. Rahat yatağında ölmüş bir erkek duymadım. Anladın mı? Bir kişiyi bile duymadım... Devlet harp açmış, düşman sınır boylarında şehitlerimizin mezarlarını, kemiklerini çiğnemeye kalkıyor... Düşman silahını vatanıma çevirsin de, karşısında önce benim göğsümü bulmasın? Ne mümkün? Ne mümkün, vatan tehlikede bulunsun da, ben evimde rahat oturayım? Nasıl olur da, devlet yerinden oynasın da ben mıhlanmış gibi burada kalayım? Nasıl olur da, vatan sevgisi her şeyden kutsal olsun da, ben yalnız senin sevginle uğraşayım?

Dünyada her şey ilerleyip dururken, nasıl olur da ben, babamdan, atalarımın aşığı kalayım? Vatan! Vatan! Vatan tehlikede diyorum... İşitmiyor musun? Beni Allah yarattı, vatan büyüttü. Beni Allah besliyorsa, vatan için besliyor. Ben anamın karnından dünyaya gözümü açtığımda, açtım; karnımı vatan doyurdu... Çıplaktım, vatan sayesinde giyindim. Vatanımın nimeti kemiklerimde duruyor. Vücudum vatan toprağından, nefesim vatan havasından... Vatanımın uğrunda ölmeyeceksem, ben niçin doğdum? Ben adam değil miyim? Ah, vatanını sevmeyen adamdan, sana nasıl sevgi beslemesini beklersin?

ZEKİYE - Eğer... Vatan... Vatan olunca... Ben... Ne derim? Ben... Ben ne diyebilirim ki? Git! Git beyim! Dünyanın bu hali de varmış! Ben vatanı bilirdim, ben vatan sözünü duymuştum. Ancak iki kalbi birbirinden koparacağını hiç düşünmemiştim. Benim gönlümü kopardı, hâlâ içime kanları akıyor. Gözümle görmüş gibi biliyorum. İstedığı kadar aksın. Git beyim! Ben, olsa olsa bir-iki damla yaş dökerim. İstersen her damlası bir damla zehir olsun. Kavgaya gideceksin değil mi? Vatanın için gideceksin, değil mi? Beni de unut, dünyayı da unut... Ben... Ben bir mektubunu bile istemem. İnşallah sağ salim gelirsin. O vakit burada bir kul bulursun. Ben her vakit kulunum... Yok eğer... Of! Her kelimeyi söyle-

dikçe sanki ciğerimden bir alev kopuyor ve boğazıma sarılıyor. (Ağlayarak yere kapanır)

İSLÂM BEY - Ben tamamlayayım... Eğer vatanım için şehit olacak kadar bahtım varsa, o zaman sen de istediğin erkekle evlenebilirsin.

ZEKİYE - Allah yüz bin kere canımı alsın. Bana gözünün önünde ellerimle gönlümü parçalatacağın! Sen şehit olursan mı? O vakit ben niçin yaşayacağım ki? Canından bıkanlara dünyada ölümden kolay bir şey olur mu? Beni gerçekten, yolunda ölemez mi sanıyorsun? Bir kere yüzüme bak. Ölüden ne farkım kalmış. (Kendi kendine) Acaba birbirinden ayrılmış da telef olmuş iki garibin toprağını havada birleştirecek kadar olsun, feleğin insafı yok mudur? (Âşıkça bir tavırla) Gel beyim... Benden bir yemin istemiyor muydun? Âlemleri sevgi üzerine yaratan Rabbimin binbir ismine and olsun ki, dünyada da, ahirette de Zekiye senindir.

İSLÂM BEY - Ben de Allah'ım...

ZEKİYE (Sözünü keserek) - Sus! Yemin edeceksen istemem. Ağzından bir yalan çıkabileceğini bir dakika olsun düşünsem, o dakikada aklımı kaybederim. Ah! Bilsen seni gözüm nasıl görüyor! Gönlüm nasıl biliyor! Yüzüne baktıkça Allah'ın bir lütfü can bulmuş da önümde geziyor sanıyorum. Sen erkeksin... Belki böyle şeyler hatırına gelmez. Seni gördükçe ne düşünüyorum, biliyor musun? Buradan gittikten sonra zihinimde kalacak hayalini kıskanıyorum da beni bütün bütün unuttuğunu işitiyorum. Delilik... Değil mi?

İSLÂM BEY - Allah aşkına veda edecek güç bırak. Benim gönlümü demirden mi zannediyorsun? (Kendi kendine) Vazife yolunda her şeyi feda etmeye dünyada herkesten fazla kendimi haklı bulurken, on yedi yaşında bir kız kadar olamadım. Ben kederimden ağlamamaya çalışıyorum, o merhametinden gülmekle uğraşıyor. (Biraz düşündükten sonra) Bundan sonra ölürsem, gam yemeyeceğim... Vatanda senin gibi bir kıızı görmek, bana göre, sana sahip olmaktan da büyüktür. (Uykudan uya-

nır gibi) Hem... Emin ol... Düşman üzerime gülle değil, yanardağlar atsa yine ölmeyeceğim.

ZEKİYE - Ümit... Hayal...

İSLÂM BEY - Sen Allah'ın adaletini bilmez misin?

ZEKİYE – Bilsem ne olur?

İSLÂM BEY - Bir kere düşün... Vatan, herkesin hakkını, hayatını koruyor. Onu savunmak gerektiğinde vatan evlatlarını kırbaçla sınırlara sürüyorlar. Vatan, herkesin gerçek annesi iken, bir sürü adam sağlığında sütünden, hastalığında ilacından geçinmeye çalışıyor. Vatan ki, her karış toprağı atalarımızdan birinin kanıyla yoğrulmuş iken kimse üzerine iki damla gözyaşı dökmek istemiyor! Vatan ki, kırk milyon can besliyor; hâlâ uğruna isteyerek can verecek kırk kişiye sahip olmamış! Vatan ki, bir zaman kılıcının sayesinde birkaç devlet yaşarken, şimdi birkaç devletin yardımıyla kendini koruyabiliyor! Vatan ki, hâlâ erkeklerimiz manasını bilmiyor, kadınlarımız adını duymamış. İşte kibir say, gurur say, delilik say, her ne sayarsan say. Ben o vatani sana, bana muhtaç görüyorum. Ben yürekte askerim. İsterim ki, fikrinde ne kadar ümidi, gönlünde ne kadar arzusu varsa vatan der demez hepsi birden sabaha ermiş yıldız gibi görünmez olsun.

Sen tabiatta anasın. İstersin ki, vatana benim gibi evlat yetiştiresin. Bu fikri memleketimizde daha anasının karnına yeni düşmüş çocuk gibi küçücük bir şey iken, seni, beni dünyadan alsın; o fikrin de, o fikir sahibinin de vücudunu gereksiz kılsın. Bu, Rabbin adaletine, hikmetine nasıl yakışır? Kader öyle zulümlerin dışındadır... Elbette dışındadır. Hem yaşayacağız, hem vatanın gelecekteki parlak günlerini göreceğiz, hem de dünyada vatan yolunda ölmeyi bin yıl yaşamaktan hayırlı bilen çocuklar bırakacağız. Çok zaman geçmez, beni karşında süngü yarasından, kurşun yarasından nişanlarla süslenmiş görürsün!

ZEKİYE - Hayal! Hayal! Babam da böyle şeyler söylemiş! Babam da böyle ümitler beslermiş! Annem her gece anlatırdı... Sonunda ne oldu? Hâlâ öldüğü yeri kimse bilmiyor!

İSLÂM BEY - Öldüğünü nerden biliyorsun?

ZEKİYE - Hiç sağ olan adam, on beş yıl eşine, oğluna, kızına bir haber göndermez mi?

İSLÂM BEY - Kimbilir? İnşallah sağ salim şu savaştan dönmek nasip olur. Ben de sana babandan bir haber getiririm.

ZEKİYE - Ölmüş adamdan ne haber gelir ki?

İSLÂM BEY - Mezarını olsun öğreniriz ya... Zaman yaklaşıyor. Gel seninle mertçe veda edelim. Vatanın için dua et... Elbette Allah kabul eder. (Kendini tutarak ve gülümsemeye çalışarak) Gözlerinden dökülen inci taneleri nedir? Hani tahammül edecektin? Hani ağlamayacaktın? Hadi biraz gül? (Kendi kendine) Erkekçesine veda bu ise, âşıkçasını Allah kimseye göstermesin. Gayret... Biraz gayret edelim... Seni Hakkın birliğine emanet ediyorum... Vatanına duayı unutma. İşte... İşte... Ben gidiyorum... Gidiyorum... (Şiddet ve telaşla) Gidiyorum... Gidiyorum... Yaşasın vatan! (Zekiye oturduğu yere yığılır, İslâm Bey çıkar).

NAMIK KEMAL

Üçüncü Tablo

ZEKİYE

(Yalnız)

ZEKİYE (Bir-iki dakika o halde kaldıktan sonra odanın her tarafına göz gezdirerek) - İşte gitti! Ah... Sevinecek bir şey olaydı, belki rüya olurdu. Beni de kendi gibi yürekli, dayanıklı sanıyor, değil mi? Gösterdiğim gayrete inanır, öyle mi? Ah! Gönlümde ne ateşler yanıyor, gözümde ne zehirler akıyor! Bilseydi, belki beni böyle bırakacağına acırdı da öldürür öyle giderdi. Beyim! Sen beni vatanın için terk ettin, ben seni kimin için terk edeyim? Benim vatanım da sendin, canım da sendin. Topu topu iki kerecik görmek nasip oldu. Gördüğüm vakitlerin bir dakikası geri dönebilse, bütün ömrümü feda ederdim. Şimdi yanımdaydı, tutamadım! Hâlâ bağırısam sesimi işitecek... Sanki gönlün eli var, pençe atıp boğazımı sıkıyor, nefesime engel oluyor! Hâlâ koşsam arkasından yetişeceğim... Sanki gönlümün zinciri var, vücudumu sarıyor da takatimi kesiyor, ayaklarımı birbirine dolaştırıyor... Hicran... Hicran... Yine hicran... Yine ayrılık... Yine ayrılık... Ah! Sanki nefes mi alıyorum... Canımın bir parçası kopuyor da ağzımdan yere dökülüyor. (Biraz dinlendikten sonra) Niçin ölümü bekleyip durayım? Zaten her nefeste bütün ömrüm gidiyor. Zaten ben bu hal ile üç gün yaşamam. Bugün ölürsem ne olur? Gönlümün parçalanmadık neresi kaldı? Varsın üzerinde bir de bıçak yarası bulunsun... (Biraz daha dinlendikten sonra) Ya o? Yaşayacak... Eğer duyar da benden sonra kendine kıyarsa... Niçin? Niçin kıyın? Onun va-

tanı var, sevmeseydi gitmezdi... Sanki öldükten sonra daima hayalinde mi kalacağım? Annemi gözümün önüne getirmek istiyorum da mümkün olmuyor. Zavallı kadının belki mezarda gözlerine baksalar hâlâ bebeğinde Zekiye'si bulunur. O, nasıl hep beni düşünsün? Kara toprak neleri örtmez, yokluk içinde neler kaybolmaz! (Biraz dinlendikten sonra) Ya benden sonra? Ya benden sonra bir... bir başkasını severse? Dünya bu ya... Kimbilir? Yemin de etmedi... Ben ettirmedim. (Hayaller görmüş gibi korkarak ve minderin üstüne yığılarak) Yok... Yok... O, dünyada benden başka kimseyi sevmez. Kimseyi sevmez. Severse mezarımı parçalar, kanlı kefenimle önüne çıkarım.

(Hiddetle, acı acı gülerek) Ben onun yoluna öleyim de o başkasını sevsin! Ah! Kendimi öldürüp de düşmanımı düşmansız mı bırakayım? (Yine mindere kapanarak) Rabbim! Rabbim! Ben mezarın yılanlarına, çıyanlarına razıyım. Gözümün önünde ne korkunç hayaller geziyor! Anneciğim! Anneciğim! Kara topraklarda yatacağına kızının yanında bulunsan ne olurdu! Aç... Kollarını aç... Kucağını aç... Ah... Üşüyorum... Korkuyorum... Kendi hayalimden, kendi fikrimden... Kendi kendimden korkuyorum... Kucağını açmıyorsan, bari mezarını aç da ben de bir tarafına sokulayım...

Dördüncü Tablo

ZEKİYE (odada)

İSLÂM BEY ile GÖNÜLLÜLER (dışarıda)

İSLÂM BEY (Sokakta) - Arkadaşlar, hep buradayız, değil mi?

(Zekiye, sesi işitir, pencereye koşar, camın bir tarafına saklanır)

BİR GÖNÜLLÜ (Bakışlarıyla etrafı süzerek) - Hep buradayız.

İSLÂM BEY - Kardeşlerim! Bayrağımızın altına toplanmışsınız. Sizinle övünüyorum. Ama bilmem ki benden memnun olacak mısınız? Ben kavgaaya ölmek niyetiyle gidiyorum. Aylığım yok, isteyenler yanıma gelmesin. Yağma düşünmem, düşünenler çevremden çekilsin. Rahat aramam, arayanlar arkama düşmesin. Kurşundan, gülleden korkmam, korkanlar karılarının yanında otursun. Müslüman olan bütün vatan kardeşlerime şu zaıf vücudumu siper edeceğim; mümkün olsa vatanımı gönlümün içinde saklayacağım, göğsüm parça parça olmadıkça bir taşına kimse nin elini dokundurmayacağım... Duyuyor musunuz?

Söylediğim sözleri anlıyor musunuz? Ölüm korkusunu tamamen içinizden çıkarmak elinizden gelir mi? Kendinizi şimdiden ölmüş saymak elinizden gelir mi? Ölümünüzü aramaya gidebilir misiniz? Biz vatani koruyacağız. Allah da bizi koruyacak... Kendinize bu kadar güveniyor musunuz? Nereye gideceğimizi bir bilseniz... Nereye gideceğimizi

benim gibi gözünüzün önüne bir getirseniz... Şüphede olmam ki, hepimiz benim gibi olurdunuz.

Arkadaşlar! Tuna boyuna gideceğiz... Tuna, bizim için ölümsüzlük suyudur.

Tuna aradan kalkarsa vatan yaşamaz, vatan yaşamazsa vatanda hiç bir insan yaşayamaz... Belki yaşayan bulunur... Evet! Belki bulunabilir (Büyük bir öfkeyle) Yok... Yok... Yaşayan bulunur, ama o artık insan değildir. İnsan, vatanın ayaklar altında çiğnendiğini görürse yaşamaz. İnsan velinimetinin ayaklar altında çiğnendiğini görürse, yaşamaz.

Velinimetini ayakaltında görüp de yaşayan, köpekten alçaktır. Kardeşler! İnsan, köpekten alçak değildir. İnsan, hiçbir vakit köpekten değil, hiçbir şeyden alçak olamaz. İnsandan büyük bir Allah var! Allah, vatanı sevmeyi emrediyor. Bizim vatanımız Tuna demektir. Çünkü Tuna elden gidince vatan kalmıyor.

Tuna kıyılarının neresini karıştırırsanız içinden ya babanızın, ya kardeşlerinizin bir kemiği çıkar... Tuna'nın suyu bulandıkça üzerine çıkan topraklar, onu korumak için ölen vücutların zerrelerindedir. Osmanlı'nın adı işitildiğinden beri Tuna geçildi, birkaç kere geçildi, birçok kere geçildi. Fakat hiçbir vakit alınamadı. Osmanlılıklar durdukça yine alınamaz; hele Osmanlılar, Osmanlılığın ne demek olduğunu bilirse hiç bir vakit alınamaz. Vatanımız için ölmeye hazır mısınız?

Biz ölmeyince düşman Tuna'dan geçemeyecek. Geçenler bizi ya ölmüş yahut yaralı bulacak. Ben öleceğim diyorum. İcinizde ölümden korkmayan kimdir? Arkamdan ayrılmamak için Allah adına yemin eder misiniz?

GÖNÜLLÜLER - Yemin ederiz! Besa! Besa! Besa!*

İSLÂM BEY - Beni seven ardımdan ayrılmaz...

Beşinci Tablo

ZEKİYE

(Yalnız)

ZEKİYE (Pencerenin kenarından acı acı gülerek) - Beyi seven ardından ayrılmazmış! Bakın, sözünü söylerken vatandan başka bir şey düşünüyor mu? Bakın, burada bir zavallı var, kendinden ayrılmayı canından ayrılmaktan beter bilen ama ayrılmamaya çare bulamayan biri var diye hiç aklına getiriyor mu? Seni seven ardından ayrılmaz, öyle mi? İşte ben de ayrılmıyorum... Erkek değilmişim... Kim bilecek ki?

NAMIK KEMAL

Altıncı Tablo

ZEKİYE - HANİFE

HANİFE (Odaya girerek) - Kızım! Hanım kızım!

(Zekiye telaş ile öbür odaya koşar)

HANİFE - Nereye gidiyorsun? Nereye gidiyorsun? Kızım! Hanım kızım! Ben hasta olunca bir fincan ilacı iki saatte getirir, kendi istediği iş için bak nasıl keklik gibi sekiyor!

ZEKİYE (Yarı giyinmiş olduğu halde odaya girer, Hanife'yi görmez, bir taraftan giyinir) - Kardeşim! Efendim kardeşim! Kucağımda öldüğün zaman arkandan çıktığı için saklamıştım. Şimdi kimbilir ben kimin kucağında öleceğim de arkamda bulunacak? Hastalık geçermiş! Keşke gerçek olsa da bana bulaşsa... Keşke benim de bir kardeşim olsa da onun kucağında ölssem.

HANİFE - Bu nasıl kıyafet? Ne yapıyorsun?

ZEKİYE (Hiddet ve tasayla titreyerek) - Gel buraya kadın! Beni bahçelere götür de erkeklere göster diye sana kim dedi? Bana bir erkekten mektup getir diye sana kim dedi? Kim dedi? Söyle bakayım!

HANİFE - Kızım! Hanım kızım! Ne oluyorsun?

ZEKİYE - Ne mi oluyorum? Ben biliyor muyum ne olduğumu? Çıldıırıyorum, aklım başımdan gidiyor. Kendimi öldüreceğim. Anladın mı? Sebep de sensin. Hepsine sebep sensin... Hepsine...

HANİFE - A kızım! Ben ne yaptım?

ZEKİYE - Ne mi yaptın? "Beni seven arkamdan ayrılmaz" dedi, işitmedin mi? Sesi hâlâ kulağımda... Duymuyor musun? Yüreğime sarılan aslanpençesini görmüyor musun? Beni çekiyor... Bilmezsin ki, nasıl çekiyor! Yüzüme bak bir kere! Hiç benim gözlerimi böyle kan içinde gördün mü?

Hiç benim yüzümü böyle toprak renginde gördün mü? Çekiyor... Aslanpençesi çekiyor... Ta yüreğimde... Ta can evimde... Sebep de sensin... Anla da, "Ben ne yaptım" deme... (Mindere kapanıp ağlar)

HANİFE - Kızım! Hanım kızım! Hay Allah canımı alsın. Ne diyeceğimi de bilmiyorum.

ZEKİYE (Kendini toplayarak) - Sütneceğim! Benim merhametli sütneceğim! Ben sana böyle acı sözler söyler miydim? Ben senin böyle yüzüne bağırır mıyım? Elimde değil... Kendini tutamıyorum. Ah! Halimi bilmezsin ki... Verdiğin süt iliklerimde duruyor. Hâlâ gözümün önündedir; ben çocukken ağlasam üzüntünden acı acı gülerdin. Gülsem sevincinden gözlerin dolardı. Ben keyfimi bozsam hastalanırdın, hastalansam sen ölecek hale gelirdin. Bak, bu yaşa geldim, hâlâ kucağına sığıyorum... Benim için döktüğün yaşlar yüzüne yer etmiş! Gönlünü mü kırdım? Sen gücenmezsin, değil mi? Sen bana hakkını helal edersin, değil mi? Sütneceğim! Nineceğim! Hakkını helal et! Ben gidiyorum.

HANİFE - Kız sen çıldırdın mı? Beni ak saçımla tımarhanelerde mi süründüreceksin? Nereye gidiyorsun?

ZEKİYE - Ah! Nasıl seviyorum bilsen! Gitmezsem mutlaka kendimi öldüreceğim. Dünyam da ahiretim de mahvolacak... O da gözümde değil. Cehennemde azap ederse Allah eder. O dünyada kalacak... Ben kara toprakta yatacağım... O belki başkasının... (Telaşla Hanife'nin kucağına koşarak) Ah! Nineceğim! Sanki anneciğim mezardan çıkmış da kıyafetini değiştirmiş. Beni bırak! Beni düşünme! Çıldırdığımı ister misin? Ne ken-

dimi öldürebiliyorum, ne ölü gibi yaşamak elimden geliyor. (Ağlayarak) Gideceğim. Gideceğim. Onu seven ardından ayrılmazmış!

HANİFE (Şaşkın şaşkın) - Kızım, kızcağzım! Hay ayaklarım kırılıydı. Hay ağzım kuruyaydı. Hay Allah bin türlü belamı vereydi de...

ZEKİYE - Sus! Kendine beddua etme! Ben şimdi kendimde değilim. Aklım başımda yok. Ölümden beter haller geçiriyorum. Cehennem azabı çekiyorum, değil mi? İşte bu belaların bir dakikası bile şimdiye dek yaşadıklarımın lezzetli geliyor bana! Şimdi gideceğim. Kimbilir, bu gece hangi ağacın altında, hangi mezarın üstünde yatacağım? Kimbilir, etrafımda akrep mi bulunacak, yılan mı dolaşacak? Kimbilir, aç mı kalacağım, susuzluktan mı öleceğim? Gideceğim... Yine de gideceğim... İslâm'ın arkasından gideceğim. O da benim gibi, "Gideceğim, gideceğiz" diyordu (Zekiye bu sözleri söylerken Hanife'nin şaşkınlığı gittikçe artar. Zekiye gittikçe hiddetlenerek erkekçesine bir tavırla) Gideceğim. Gideceğim. O gitti, ben hâlâ burada duruyorum. (Zekiye kapıyı hiddetle örter, çıkar).

NAMIK KEMAL

Yedinci Tablo

HANİFE

(Yalnız)

HANİFE (Kendini toplayarak) - Ah! Nereye? Kapıyı paralamış! İşte gidiyor. Kızım! Kızım! Kızım! Zekiye! Gerçekten gidiyor, gerçekten gitti! Ah! (mindere yığılır). Perde İner.

NAMIK KEMAL

İKİNCİ PERDE

(Perde açıldığında Silistre Kalesi'nin bir tabyasında, ötede beride birtakım gönüllüler oturmuş. Zekiye, erkek elbiseleriyle, içlerinde görünür.)

Birinci Tablo

GÖNÜLLÜLER - ASKERLER

ABDULLAH ÇAVUŞ - ZEKİYE

BİR GÖNÜLLÜ - Susun! Susun!

DİĞER BİR GÖNÜLLÜ - Ne var?

ÖNCEKİ GÖNÜLLÜ - Mızıkayı duymuyor musun?

İKİNCİ GÖNÜLLÜ - Eee, bu telaşın nedir? İşte asker geliyor.

BİRİNCİ GÖNÜLLÜ - Hava kavga havası...

ZEKİYE - Mızıka kavga havası çalılırsa biz de kavga türküsü söyleriz.

İKİNCİ GÖNÜLLÜ - Şunun çocukluğuna bak!

ABDULLAH ÇAVUŞ - Çocukluk bunun neresinde? Kavgada kavgada türküsü söylemekle kıyamet mi kopacak?

BİRİNCİ GÖNÜLLÜ - Canım susun!

BİRKAÇ KİŞİ BİRDEN - Gelin türküye! Gelin türküye!

HAZIR BULUNANLARIN HEPSİ

*Amalimiz, efkârımız ikbal-i vatandır
Serhaddimiz kal'a bizim hâk-i bedendir
Osmanlılariz ziyetimiz kanlı kefendir
Kavgada şehâdetle bütün kâm alıriz biz
Osmanlılariz can veririz nam alıriz biz*

*Kan ile kılıçtır görünen bayrağımızda
Can korkusu gezmez ovamızda, dağımızda
Her kuşede bir şîr yatar toprağımızda
Kavgada şehâdetle bütün kâm alıriz biz
Osmanlılariz can veririz nam alıriz biz*

*Osmanlı adı her duyana lerze-resândır
Ecdadımızın heybeti ma'rûf-i cihandır
Fitrat değişir sanma! Bun kan yine o kandır
Kavgada şehâdetle bütün kâm alıriz biz
Osmanlılariz can veririz nam alıriz biz*

*Top patlasın ateşleri etrafa saçılısın
Cennet kapısı can veren ihvana açılısın
Dünyada ne bulduk ki ölümden de kaçılısın
Kavgada şehâdetle bütün kâm alıriz biz
Osmanlılariz can veririz nam alıriz biz*

İkinci Tablo

ÖNCEKİLER - ASKER - SITKI BEY (Miralay)

SITKI BEY - Kalede kalmak isteyenler bir tarafa ayrılınsın.

BİR GÖNÜLLÜ - Hep burada kalmak istiyoruz ki, buraya geldik. Bir-birimizden niçin ayrılacağız?

SITKI BEY (Hiç kimseye iltifat etmeyerek) - Ağalar! Düşman suyu geçti. Şehrin öbür tarafında herkes birbirine giriyor. Memleket bir-iki güne kadar bütünüyle kuşatmaya uğrayacak gibi görünüyor. Allah zeval vermesin; devletin gücü, kalesini kendi askeriyle de korumaya yeter. İçinizden her kim burada bulunmak istemezse, Paşa'dan izin var, hemen bugün dışarı çıksın.

BİR GÖNÜLLÜ - Düşman çok, asker az, bizi daha da azaltmak mı istiyorsunuz?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Asker az olmakla kıyamet mi kopar? Azdan az olur, çoktan çok.

SITKI BEY - Kıyamet mi kopar? Kıyamet mi kopar? Sen sus da biraz da şunlar söylesin!

ABDULLAH ÇAVUŞ - Yahu, ben söyleyince kıyamet mi?

SITKI BEY (Sözünü keserek) - Sübhânallah! Ağalar... Muhasarada kurşundan, gülleden başka açlık, susuzluk da var... Kim kendini kurtarmak isterse...

BİR GÖNÜLLÜ (Miralay'ın karşısına gelerek) - Bey! Bey! Biz buraya kendi isteğimizle geldik. Bu gün için geldik. Siz bir elinizle bize düşmanı gösteriyorsunuz, bir elinizle kaçacak kapıyı! Saçıma sakalıma ak düşmediğine mi bakıyorsun? Ben yaşadığımı yeterli görüyorum. Kefenimi boynuma, şehitliği gözüme aldım. Ta Bağdat'tan buraya kadar o niyetle geldim.

ABDULLAH ÇAVUŞ - İşte hepsi de böyle söyleyecek, hepsi de bu akılda... Ne darılıyorsun? Bir kere de iş benim dediğim gibi çıkarsa kıyamet mi kopar?

SITKI BEY (Hiç birine kulak asmayarak, gönüllüye hitaben) - Kardeşim, sözüm size değil...)

BİR GÖNÜLLÜ - Hangimize?

DIĞER BİR GÖNÜLLÜ - Hangimizi daha kavga başlamadan düşmandan yüz çevirecek kadar alçak zannediyorsunuz?

SITKI BEY - Pekâlâ! Siz de bizim gibi vatan yolunda ölmek istiyorsunuz. Gayretiniz Allah katında boşa gitmez. Canınız giderse namınız kalır. İnsan olana öldükten sonra güzel bir ad bırakmak, belki hiç ölmekten hayırlıdır. Gönlünüzü sağlam tutun, ölümden kaçmak insana layık değildir. (Zekiye'ye hitaben) Çocuk!

ZEKİYE - Efendim?

SITKI BEY (Yüzüne garip garip bakarak) - Sen kimsin?

ZEKİYE (Telaşla) - Âdem.

SITKI BEY - Adın nedir?

ZEKİYE (Kendini toplayarak) - Âdem efendim.

SITKI BEY (Kendi kendine) - Ne münasebetsiz hülyalar! (Zekiye'ye hitaben) Kaleden çıkabilirsin, izin veriyorum.

ZEKİYE - Kalede kalmaya izin yok mu?

SITKI BEY - Çocuğum! Ne işe yararsın ki, seni alıkoyayım?

ZEKİYE - Vatan için öleceğim. Başka ne hizmet istersiniz?

SITKI BEY - Sen daha silah kullanamazsın.

ZEKİYE - Ben size canımı feda ederim diyorum. Siz bana yaşımın küçüklüğünden bahsediyorsunuz. Buraya adam öldürmek için mi geldiniz, ölmek için mi? Öldürmek içinse beni de öldürün. Ölmek içinse, emin olun ki sizden daha kolay, daha rahat ölürüm.

ABDULLAH ÇAVUŞ (Miralay'a yaklaşarak) - İçimizde şu zavallı çocuk da kalırsa, kıyamet mi kopar?

SITKI BEY - Sen galiba, kale elden giderse de "Kıyamet mi kopar?" diyeceksin!

ABDULLAH ÇAVUŞ - Hayır beyim, ben ölmeden kale elden gitmez. Öldükten sonra da bir şey söyleyemem ya! Nasıl "Kıyamet mi kopar?" derim?

ZEKİYE - Benden ne istiyorsunuz? Vatan da Allah'ın bir dergâhı gibidir. Dergâha gelen kurbanın semizliğine, zayıflığına bakılır mı? Lütfen çocuklarınızın da vatan yolunda ölmelerine izin verin. Bu kadar gençler veremden, vebadan ölüyor. Bir-ikisi de kurşundan, güllenden ölürse ne olur?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Ne olur sanki? Kıyamet mi kopar?

SITKI BEY (Şefkatle Zekiye'nin yüzüne bakarak) - Çocuk... (Kendi kendine) Bıyiksızı ölmek ister, aksakallısı ölmek ister. Ne diyeyim? Allah cümlesini vatana bağışlasın.

NAMIK KEMAL

Üçüncü Tablo

ÖNCEKİLER - İSLÂM BEY

İSLÂM BEY (Göğsünde birkaç yara olduğu halde koşarak) - Bey!
Bey!

ZEKİYE - Ahh!

İSLÂM BEY - Sudan geçtiler!

ZEKİYE - Kanlı nişanları göğüslerinde duruyor.

İSLÂM BEY - On bin kadar vardılar... Üç yüz kişiyle karşılaştık. Üç saat uğraştık. Üç saatte... Ah, üç saatte... Arkadaşların hepsi toprak oldu, hepsi dünya değiştirdi. Ama en güçsüzü bile en az iki düşmanı da beraber götürdü. Cesetleri yerde yatıyor. Düşman hâlâ, uyuyan aslan görmüş kartal gibi, birine bile yaklaşamıyor, yanlarından dolaşıyor. Bey! Üç yüz kişiydik. On bin süngüye karşı durduk. Güllelerin arasından sektik. Başımıza dolu gibi kurşun yağdı. Sonunda süngü süngüye geldik. Osmanlı ne demekmiş, gösterdik.

Hepimiz öldük... Ah! Hepsi öldü. Yedi kişi kaldık... Keşke biz de sağ kalmasaydık! Allah biliyor, ben de onlara kavuşmak isterdim... Allah biliyor ki, ben herkesin önüneydim... Cephane bitti, kılıcım kırıldı... Kollarımdan tuttular... Kollarımı bir türlü kurtaramadım... Beni zorla kaleye çektiler... Ne yapayım? Ben ölümü kovaladım, tutamadım. Beni kovalayanlar tuttular. Esir düştüm. Bari vatandaşlarıma esir olmayaydım! Ah, vatan! Senin hayatın tehlikede, ben hâlâ sağ duruyorum.

(Zekiye, bu sözler arasında yavaş yavaş İslâm Bey'e yaklaşır. İslâm Bey bayılır. Zekiye'nin kucağına düşer. Herkes etrafında toplanır.)

SITKI BEY - Abdullah, buraya gel! Şimdi beyi al, doğru benim odama götür. Her hizmetini gör. Cerrah çağır, hekim getir. Ben gelinceye kadar bir dakika yanından ayrılma! Anladın mı?

ABDULLAH ÇAVUŞ - İyi amma, ya düşman kavgaya başlarsa, ben bulunamayacak mıyım?

SITKI BEY - Bulunmadığın vakit kıyamet mi kopar?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Evet! Öyle ya... Kıyamet mi kopar? Kıyamet kopmaz amma! Her ne ise... (Kendini toplayarak) Ben de kaleyi kurtarmaya çalışacağıma böyle kaleler değerinde bir yiğidi kurtarmaya çalışsam kıyamet mi kopar? (İslâm Bey'i kucaklayıp kaldırmak ister).

ZEKİYE - Çekil! İşte canım kucağımda... İşte ölüm halinde... Onu da sen mi alacaksın? Biliyor musun? Anlıyor musun, seviyorum.

SITKI BEY - Ne oldun çocuğum?

ZEKİYE (Şaşırarak ve kendini toplamaya çalışarak İslâm Bey'i Abdullah Çavuş'a bırakır ve yavaş yavaş doğrulur) Kim? Ben mi? Demek ki, bilmiyorsunuz? Demek ki... (Bütün bütün kendini toplayarak sahte bir metanetle) Anlamamışsınız. Ben Manastırılıyım. Şimdiye kadar bu adamın sayesinde yaşadım... İşte ölüyor... Görüyor musunuz? Ölüyor... Canımı alıp da ona verebilir misiniz? Veremezsiniz değil mi? Bari bırakın da, ben onun konağında doğdum; o da ölecekse benim kucağımda olsun. Vatan nedir, biliyorsunuz... Gönül nedir, bilmez misiniz?

SITKI BEY - Git... Git yavrum. Sen de beraber git (Gözlerini silerek) Seneler var ki insanın gözü nasıl yaşarır unutmuştum.

(Zekiye, İslâm Bey'in arkasından gider. Çevredekiler dağılmaya başlarlar)

Dördüncü Tablo

SITKI BEY - RÜSTEM BEY

SITKI BEY - Kaybolmuş! Hiç adam kaybolur mu? Hele de bir kız... Ben onun nerede olduğunu biliyorum... Anasının yanında, kardeşinin yanında... Mezarlarını gözümün önüne getiremiyorum. Göremedik ki getireyim. Ama zihnimde buluyorum (Mektuba bir daha göz gezdirerek ve acı acı gülererek) Biçare adam kayboldu diye beni avutmak istiyor. Zekiye de gitti, öyle mi? Dünyaya yapayalnız geldim. Geldiğim gibi yapayalnız kaldım. Zaten savaşta vatanın sınırlarıyla öteki dünyanın sınırı arasında ne fark kalır? Azrail başucumuzda dolaşp duruyor. Bugün olmazsa yarın gider, hepsini görürüm.

RÜSTEM BEY (Miralay'a yanaşarak) - Beyefendi! Müsaade buyurursanız size bir şey soracağım. Benim bir mektep arkadaşım vardı. Adı Ahmet! Tıpkı size benzerdi. Mülâzım rütbesiyle Manastır'a gitmişti. Sonra kayboldu. On altı, on yedi senedir bir haberini alamıyorum. Eğer geçen gün, "Ben Harbiye'den çıkmadım" dememiş olsaydınız, "Mutlaka odur, sonradan Sıtkı adını takınmış" diyecektim. Acaba sizin öyle bir kardeşiniz var mıydı? Varsa, bana ondan haber verebilir misiniz?

SITKI BEY - Hayır efendim! Benim öyle bir kardeşim yok! Ama sorduğunuz adamı biliyorum. Hem de kendim gibi bilirim. Manastır'da yüzbaşı olmuştu. Ali Bey diye de bir arkadaşı vardı. Siz Ahmet Bey'i nasıl severseniz, Ahmet Bey de Ali Bey'i öyle severdi. Belki Ali Bey'i de bilirsiniz.

RÜSTEM BEY - Nasıl bilmem? Zavallı çocuk, o da bir kardeşimdir. Öyle kardeş ki, belki anamız babamız aynı olsa, fikrimiz, huyumuz o kadar aynı olmazdı. Biçareyi kurşuna dizmişler.

SITKI BEY - Niçin dizdiklerini biliyor musunuz?

RÜSTEM BEY - Hayır, ben o vakit Bağdat'taydım. Bir haber bir evden bir eve gidinceye kadar yarısı etrafa dökülüyor. İçine yarıdan fazla yalan karışıyor. Manastır'dan Bağdat'a gelen havadisten ne öğrenilebilir?

SITKI BEY - Söyleyeyim de öğrenin; Ali Bey, Manastır'da evlenmişti. Alayın kaymakamı olacak edepsiz, bir gece beyin evine misafir gider. Ne misafir! Kahrolası melun, vatanın namusunu korumak için beline takılan kılıcı eline alır, çocuğun karısına zorla tecavüz etmek ister. Bir asker, bir insan öyle bir köpeğe ne yapar? Beynine bir tabanca sıkır, canını cehenneme gönderir. Askerlik gayretini, insanlık namusunu bilenlerin hepsi çocuğu alkışlarlar.

RÜSTEM BEY - Kim olur da alkışlamaz?

SITKI BEY - Divan-ı harp! O, hiç sizin gibi düşünmedi. O zamanki Divan-ı harplerin üyelerini bilirsiniz... Hani bir rütbe üstündeki subaya çubuk doldurarak, ayak öperek, dayak yiyerek yetişen ağalar! Çocuğun bir mahkemede asker kaçağı gibi, vatan haini gibi kurşuna dizilmesine karar verdiler.

RÜSTEM BEY - Allah Allah?

SITKI BEY - Şimdi bir de kendinizi Ahmed Bey'in yerine koyun. Ali'yi kurşuna dizecek bölüğün komutanlığı emrini alsaydınız ne yapardınız?

RÜSTEM BEY - Allah göstermesin! Ben kurşuna dizilirdim de, yine o alçaklığı yapmazdım.

SITKI BEY - O da tıpkı sizin gibi düşündü. Anlıyorum ki siz de bir mektepte, bir meslekte yetişmişsiniz. Ahmed Bey emri alır almaz, doğru Divan-ı harbe gitti. Ben yanındaydım. O günkü hadiseye olduğu gibi şa-

hidim. “Ben askere bu yolda can vermek için girdim. İsterseniz beni de Ali Bey’le beraber kurşuna dizin. Hazırım. Ama cellât olmak elimden gelmez. Hatta emrettiğiniz iş cellâtlık da değil, adeta katillik! O işi bir başkasına gördürün!” dedi.

RÜSTEM BEY - Benim aslan kardeşim! İnsan Ahmed’im! Adam dediğin böyle olur.

SITKI BEY - Divan-ı harp bunda da sizin gibi düşünmedi. Ali Bey katildi, Ahmed Bey asi oldu. Ali’yi kurşuna dizdiler... Ahmed’i de... Ahmed’i de “keçe külâh” ettiler. Rütbesini söküp ordudan atmak bir askeri nasıl etkiler, bilir misiniz?

RÜSTEM BEY - Allah öyle hâkimlerin yüz bin kere belasını versin! Demek ki insan onlara göre, ırzını müdafaa etmemeliymiş! Onlara göre, asker olan cellât olmalıymış! Öyle mi?

SITKI BEY - Zavallı Ahmed! O da Manastır’da evlenmişti. Üç yaşında bir oğluyla, on dört aylık bir kızı vardı. Gördüğü rezalet, uğradığı hakaret üzerine evine gidemedi. İki masum, iki günahsız çocuğunun yüzüne bakmaktan utandı. O gülle, kurşun yağdığı zamanlar sipere girmeyen adam, biri yüzüne baksa utancından yerin dibine girecek sanırdı. Vahşi hayvanlar gibi ormanlarda, ağaç kovuklarında saklandı. Günde bin kere kendini öldürmeyi kurardı. Sonra bu dünyaya kendi iradesiyle gelmediğini düşünür, öteki dünyaya da kendi isteğiyle gitme hakkını kendinde göremezdi. Allah’ın hikmetine, insanın bahtına, dünyanın haline dair ne okumuş, ne işitmişse, hepsi her dakika gözünün önünden geçiyordu.

Allah’ın, kullarını, kendi adaletinin idrakinden yaratan kahredici bir güç olduğuna inanırdı. Allah’ını severdi, ona kulluk ederdi, fakat o kadar gözü korkmuştu ki, merhamet istemeye bile cesareti yoktu. Ama insan... İnsan, gözünde o derece alçaktı ki, kendinin de insan olduğunu düşündükçe kendi kendini aldatmaya çalışır, karnını doyurmak için dağ başlarında adeta dört ayaklı yürür, ağzıyla otlardı. Ah! Kendini taşıyıp da bu dünyaya getiren ana, o zaman şüphesiz karnını yüz parça ederdi. Dünya... Hele dünya... Bir kere onun gözüyle bak... Sanki felek bir ço-

cuk... Dünya onun elinde bir top... Felek oynuyor, dünya yuvarlanıyor... Çocuk oynuyor, top aşılıyor... Şimdi kırmızı görünen şey, göz yumup açınca kadar eğrilir. (Kendini kaybederek) Ah! Kaç bin kere bu alçak toprağı, bu zulüm dünyasını, bu insana mezar olmaktan başka bir şeye yaramayan uğursuz dünyayı bir vuruşta yüz bin parça etmek düşünceleriyle çıldıracak noktaya geldim... Kaç bin kere...

RÜSTEM BEY (Sözünü keserek) - Biz Ahmed Bey'den bahsediyorduk. Şimdi kendinizi anlatmaya başladınız...

SITKI BEY (Kendini toplayarak) - Yok, yok! Ben bazen konuşurken böyle dalarım. Zavallının çektiğı felaketleri gözümün önüne getirdim de...

RÜSTEM BEY – Önemli değil... Sonra ne oldu? (Kendi kendine) Bu mutlaka Ahmed'dir... Kendini tanıtmak istemiyor...

SITKI BEY - Sonra ne olacak? Ahirete gidemeyince dünyada ahiret için yaşayanların dünyası olan Hicaz'a gitmişti... O zamanlar gönlü adeta taş kesilmişti. Belki üzerine hızla çarpılsa ateş çıkardı, ama kendine tesir etmezdi.

RÜSTEM BEY - Hicaz'da da yanında mıydınız? Sanki kendi vicdanınızı ortaya döker gibi anlatıyorsunuz.

SITKI BEY - Size diyorum ya, her halini bilirim. Kendim gibi bilirim. Garip haldir! Hicaz'da bulunduğu zaman hiç düşünmek istemezdi. Çoluğunu çocuğunu unutmuştu. Sadece vatanını unutamıyordu. Sadece devletin kendini yetiştirmek için sarf ettiği paraları gönlünden çıkarmazdı... Sonunda vazife, vicdanına galip geldi. Yine orduya girdi. Ama ne asker! Nefer...

RÜSTEM BEY - Nefer mi?

SITKI BEY - Nefer... Hem de neferlik tam beş sene sürdü. Tezkeresini bırakmadıkça onbaşı olamadı!

RÜSTEM BEY - Onbaşı da mı olamadı? Sen mi?

SITKI BEY (Tehdit edercesine bakarak) - Hayır, ben değil... O... Ahmed Bey! (Yine kendini toparlayarak) İş keşke bununla kalsa... Eski rütbesini tekrar alıncaya kadar hiç kimseye kendini bildirmemişti... Bir daha “keçe külah” olmayı kim ister? Yalnız o rütbeye yeniden eriştikten sonra Manastır’da bir dostuna mektup gönderebildi... Çoluğundan çocuğundan haber alabilmek için... Manastır’da sadece bir dostu vardı...

Keşke hiç yazmasaydı... İlk aldığı cevapta, eşinin beş sene veremle pençeleşip döşeklerde yattıktan sonra hasret içinde öldüğünü öğrendi. Aradan iki yıl geçmedi, dostundan bir mektup daha aldı. Bunda da oğlunun öldüğü bildiriliyordu. Son nefesinde iki kelime söyleyebilmiş. Önce “Babacığım!”... Sonra “Vatan!”... “Babacığım” dediği vakit, gözlerini gökyüzüne dikmiş, sanki babasını arar gibi... Vatan dediği zaman etrafına bakmış, sanki “Yatacağım toprağı düşmana çığnetmeyin!” der gibi...

Felaketler bununla bitti mi sanıyorsunuz? Hayır! Dostundan bir mektup daha aldı; “Kızın kayboldu” diye yazıyor... Kızının öldüğünü açık açık söyleyemiyor... O zavallı dostu da artık ihtiyarlamış, yufka yürekli olmuş. Çektiği belalardan o kadar yılmış ki, Ahmed’e kendi derdinden pay vermeye kıyamamış... İşte Ahmed Bey’in hali bu... Artık öğrendiniz... Şimdi onun da senin gibi, belki senden büyük bir rütbesi var.

Allah rızası için, bir yerde rast gelirsen tanıma! İstersen selam bile verme. Adını işitirlerse belki yine “keçe külah” ederler. Eşinin, oğlunun, kızının mezarını göremedi, belki kendi mezarını da vatanda bırakmazlar. Biçareye vatanında yaşamayı zehrettiler, belki vatan için ölmekten de men ederler.

RÜSTEM BEY - Beyim! Ahmed Bey benim arkadaşımı, kardeşimdi... Öldü... Öyle ki, gönlümde, zihnimde arasam hayalini bile bulamam. Fakat bana bir kardeş gerek... Sen, onun yerini tutar mısın? Yerine seni koysam kabul eder misin? Edersin değil mi? Ben Ahmed Bey’i öldü biliyorum... Ve Sıtkı Bey’in sevgisini istiyorum. Ağzımdan Ahmed Bey’in adını kim işitirse, Sıtkı Bey’i getirsin, yüzüme çarpsın, başımı bey-nimi parasın.

NAMIK KEMAL

Beşinci Tablo

ÖNCEKİLER - BİR GÖNÜLLÜ - ABDULLAH ÇAVUŞ

GÖNÜLLÜ (Telaşla yanlarına gelerek) - Bey! Bey! Hücüm var... Düşman geliyor...

ABDULLAH ÇAVUŞ - Sanki biz bilmiyor muyuz? Düşman gelirse kıyamet mi kopar?

SITKI BEY (Kendi kendine) - Şu çocuk da bir türlü zihnimden çıkmıyor. Ne tuhaf! Oğlum öleli üç seneyi geçti...

(Kavga havası başlar. Trampeti çalınır. Herkes silah başına koşar)
Perde iner.

NAMIK KEMAL

ÜÇÜNCÜ PERDE

(Perde açılınca düzenli bir oda görünür.

İslâm Bey ayaktadır.)

Birinci Tablo

ZEKİYE - İSLÂM BEY

ZEKİYE (Kendi kendine) - Uyuyor, hâlâ uyuyor. Sözüne ne de güzel tutmuş! Bak göğsünde kanlı yaralardan kaç tane iftihar nişanı var! Hekim ne diyordu? Bu geceyi de geçirirse yarın tehlike kalmazmış. Öyle değil mi? Ah, ümitler, hekim sözünün doğruluğuna kalırsa... Ben de deli miyim? Hiç - Allah göstermesin- bir tehlike olsa, gönlüm bu kadar rahat olur mu? Ne kadar da tatlı uyuyor! Uyusun... Ömrümden bir yıl vermeye razıyım, yeter ki bir dakika fazla uyusun.

(Gülümseyerek) İnsanın aklından ne deli hülyalar geçiyor! Acaba... Bir kerecik olsun... Ah! Ayrıldığı vakit hayalini kısıkanıyordun! Deli! Şimdi bir gece rüyasında seni gördüğünü söyleseler, bu müjde için canını vermez misin? Uyuyor. Ne güzel uyuyor. Melekler gibi... Saçları yastığa ne tuhaf dağılmış... Keşke o yastığın yerinde göğsüm olsaydı... Keşke saçlarım yorganı olsaydı... Bunları hayal etmeye bile içim dayanmıyor. Kucağıma aldım; aklım, gönlüm, kalbim... Hepsi birden kollarımda toplanmış sandım. (Uzaktan uzağa top sesleri duyulur) Hay Allah kahiretsin! Savaş,

ne hastayı bilir, ne yaralıyı düşünür... Topun ağzından herkese can dağışlsa, bu kadar vaktinde atmaya başlamazlardı... Vatanımız için ölmeye mi geldiniz? Niçin vatanınızdan çıktınız? Pekâlâ, çıktınız; ölseniz... Ölüm karşınıza gelince şahin görmüş ördek gibi kaçarsınız... Öldürecek adam bulunca, bulutla yarışan kaplan gibi kovalarsınız... Öyle değil mi? Sanki aldığınız canlar, sizin bedeninize girecek! Sanki öldürdüğünüz insanların ömrü size eklenecek!

(Top sesleri gittikçe sıklaşır. İslâm Bey uyanır. Zekiye, odanın bir köşesine saklanır)

İSLÂM BEY - Atın! Atın! Uyuyan aslanları uyandırın. Şimdi yüzlerinizi karşınızda; pençelerini göğsünüzde bulursunuz... Bu bedenimin hali ne? Ha! Yaralanmıştım... Yazık... Çok yazık... Kazandığım kavgalar... Kırdığım kılıçlar... Dağıttığım bölükler hep rüyaymış! Ey Tanrım! Ben ne büyük bir günah işledim ki böyle buhran içinde bile gözlerim kapandıkça Zekiye'nin, açıldıkça yine Zekiye'nin yüzü görünüyor... İnsanı cehennemde iken, cennetteymiş gibi göstermek senin adaletine sığar mı? Yaralanalı herhalde epeyi zaman oldu... Bu kadar rüyaları, hülyaları görebilmek için aylar geçmiş olmalı... (Top sesleri sıklaşır... Öfkeyle) Ah! Düşman karşısında adam bulamamış da güllmesini kara topraklara, yalçın kayalara atıyor.

Bizi istihkâm içinde görünce, kendini daha yiğit sanmaz ya... Haydi, bire iki... Bire beş gelsinler... Biz, kurşunu göğsümüzle, süngüsünü gönlümüzle karşılamaya hazırız. Ama o böyle bir kahramanlığı kalabalığıyla bastırmak isteyince, biz de demire karşı taşı tutarız. (Top sesleri iyice yakınlaşır) Patla! Patla! Bu kalede senin sesinden değil, içindeki ateşle küreyi patlatsan, onun gürültüsünden bile korkacak bir adam bulamazsın. Hatta ne bir kadın... Ne bir çocuk... Ne kadar yanlış düşünüyordum... Vatan yolunda ölecek kırk kişi yoktur sanıyordum. Galiba düşman da Osmanlıyı öyle sanmış... Evet, Osmanlıların dilinde vatan sözü önemsizmiş gibi görünür... Öyle ki, konuştuğun adamı taştan bir heykel sanırsın... Ama karşısında bir düşman göster... Hele vatanın kutsal topraklarının bir yabancıyla çiğnendiğini görsün... İşte o zaman üzerine bambaşka bir hal gelir. O zaman en miskin köylüyle be-

nim aramda hiç bir fark kalmıyor... O zaman, o abalı kebeli Türkler, o tatlı sözlü, yumuşak yüzlü köylüler, o çifte koşulan öküzden farksız sandığımız biçareler silinip gidiyor; yerine Osmanlılığın, kahramanlığın ruhu ortaya çıkıyor...

En acizi dişiyle kılıca, eliyle kurşuna karşı geliyor. Sınır boyundaki en küçük bir taşın bile savunması emredilse, yavrusunu koruyan dişi bir aslandan, anasını savunan yiğit bir oğuldan farksız hale geliyor. İşte bu askeri düşmanın önüne getirinceye kadar ne zorluklar çekildi. Şimdi bir kere düşman görüldü. O kırbaçla, süngüyle getirdiğimiz askeri, ileri atılmaktan; kırbaçla, süngüyle men edemiyoruz. (Bir hamleyle kalkmaya çalışır) Bu kale senin attığın güllerle alınmaz! Elinden geliyorsa git, Azrail'le arkadaş ol. Önce gelsin, hepimizin canını alsın, ondan sonra belki... Düşman görmüyor mu ki, kendinden en az beş kişi kanlar içinde toprağa devrilmedikçe bizden bir kişiyi göklere göndermeyi başaramıyor!

ZEKİYE - Rabbim! Ben şimdi nereye kaçayım? On iki gündür akli başında değildi. Ben de kendimi ne güzel saklıyordum. Ama artık...

İSLÂM BEY (Gittikçe şiddetlenerek) - At! At! Tek başıma bütün kuvvetine karşı gelmekten çekinirsem Osmanlı namı bana haram olsun! Bir kırık kılıçla sekizini yarım saat kovaladığım askerlerinden namert olayım! (Yine yatağa yığılır)

ZEKİYE (Bu sözleri işittiği sırada yerinden kalkar. Gittikçe telaşlanmaktadır) - Yine kendini hasta edecek...

İSLÂM BEY (Yatağında toplanarak) - Kimdir o?

ZEKİYE (Yüzünü göstermemeye çalışarak) - Kimse yok efendim... Benim... Abdullah Ağa ile beraber hizmetinize vermişlerdi...

İSLÂM BEY - Bu ses! Bakar mısın, ben kaç gündür yatıyorum?

ZEKİYE (Gayet üzüntülü bir tavırla) - Ben bilir miyim? Her gece yanınızdaydım... Birçok zaman oldu...

İSLÂM BEY - Buraya gelsene... Buraya... Daha yakın... Sen kimsin?

ZEKİYE (Sürekli kendini gizlemeye çalışarak) - Kim? Ben? Ben mi? Miralay Bey sizin hizmetinize...

İSLÂM BEY - Ah! Mümkün değil... Allah iki Zekiye yaratamaz. Gözlerimdeki yansıman nasıl ikileşiyor, şaşkınlık içindeyim... (Ellerini tutarak) Söyle... Söyle Allah aşkına söyle... Bu yaralardan bayıldığım zaman senin kucağında mı yattım? Buhran içindeyken gözümün önünde hep dolaşan sen miydin? Sen Zekiye'sin değil mi? Allah aşkına kendini saklama! Sen vallahi Zekiye'sin. Eğer Zekiye değilsen ben mutlaka şehit olmuşumdur. Allah bana Zekiye suretinde bir melek göndermiştir... Söyle, eğer bir sevdiğin varsa, onun başı için söyle, dünyada mıyım, cennette mi?

ZEKİYE - Dünyada bir tek sevdiğim var. O da sensin. Senin başın için Zekiye'yim. Senin Zekiye'nim. Manastır'dan çıkarken, "Beni seven ardımdan ayrılmaz" dediğini unuttun mu? Sesin hâlâ kulaklarımda, etkisi hâlâ yüreğimde duruyor.

İSLÂM BEY - Şimdi seni bırakıp da buralara geldiğim için beni kızacak mısın? Sen rahatını, kadınlığını, hanımlığını benim için terk ettin...

Günde birkaç fakiri besleyip doyururken, benim için burada bir lokma ekmeğe muhtaç hale geldin... Bir yaralıya hizmet ediyorsun... Ben nasıl seni bırakırım... Beni yoktan var eden Rabbimin hakkı için, nasıl senden vazgeçerim? Bence vatan, imanla beraberdir. Vatanını sevmeyen Allah'ını da sevmez...

ZEKİYE - Ah! Sen vatanını düşündükçe ne kadar büyüyorsun... Ben de seni düşündükçe gönlüm öyle yüceliyor... Söyle! Bana anlat... Seni dinledikçe sanki ömrüm artıyor... Öyle ki bedenimden taşacak gibi oluyor... Gönlümde güller açıyor...

Fikrimde güneşler doğuyor. Bu sözlerinle ben de erkek gibi oldum. Zaten gönlüm, üzerimdeki kıyafetlerden daha erkektir. Yarın savaşa çıkınca, herkesin önünde atılacaksın. Bil ki, ben de sana herkesten yakın olacağım. Her fedakârlığı göze alırım. Belki seninle ölümü paylaşama-

VATAN YAHUT SİLİSTRE

yız... Yine de büyüklük sende... Kahramanlık sende... Sen vatanın için çalışıyorsun... Ben senin için... Sen kendi sayende yetişmişsin, ben senin sayende yetişiyorum.

(Dışarıdan bir ses duyulur)

İSLÂM BEY - O ne?

ZEKİYE - Bilmem!

NAMIK KEMAL

İkinci Tablo

ÖNCEKİLER - SITKI BEY - BİRKAÇ SUBAY

(Birbiri ardından girerler)

SITKI BEY - Şuraya toplanalım da birbirimizin derdini anlayalım.

BİR YARBAY - Bundan sonra anlayacak bir şey kaldı mı? Kaleyi kim koruyacak? Devlet burayı Paşa'ya teslim etmemiş miydi? İşte bir gülle geldi, Paşa'yı götürdü. Başsız asker nasıl direnir? Burada duralım da...

ABDULLAH ÇAVUŞ - Bir Paşa ölmekle kıyamet mi kopar?

YARBAY - Sus be adam! Kaledeki çaresizlere acı! Burası devlete lazım olsaydı, ordu kumandanı yardım gönderirdi.

(Mevcut subayların, erlerin her biri cevaba hazırlandığı sırada)

İSLÂM BEY (Son derece öfkeyle yerinden fırlayarak) - Sen şeytan mısın? Şeytandan da beter, nesin sen? Casus... Bu köpek mutlaka casustur... Edepsiz herif! Devlet bu kaleyi Paşa'ya emanet ettiyse, senin benim burada işimiz ne? Ordu kumandanından ne imdat bekliyorsun? Sanki düşmanın güllesi yeni gelenleri ayıracak da, onları mı vuracak? Sen öldün mi? Şu karşıdakiler sağ değil mi? Yardım gelip de ne olacak? Asker, bu kalenin her yerinde var! Sen bu vatanın ekmeğini yemedin mi? Sen bu vatanın sayesinde geçinmiyor musun? Uşaklığa bile hakkın yokken, bu rütbeye gelmişsin. Devlete ilk hizmetin, bir kalesini düşmana vermek mi olacak? Senin beline o kılıcı rast geldiğine teslim

edesin diye mi taktılar? Ne duruyorsunuz? Niye bu köpeği kurşuna dizmiyorsunuz? Biz burada teslim lakırdısı işitmeye katlanacak mıyız? Kanlarınız mı dondu? Yüreğinizin çarpması mı durdu? Ne öyle şaşkın şaşkın bakıyorsunuz? Burada benden başka Osmanlı yok mu? (Üzerine hücum etmek ister. Subaylar araya girer)

YARBAY - Sen sus da ne söyleyeceklerse şu subaylar söylesin!

İSLÂM BEY (Rüstem Bey'e) - Şuna bak, neler saçmalıyor! Siz de susuyorsunuz, öyle mi?

RÜSTEM BEY - Ben kale teslimini teklif eden haine tüfek ağzıyla cevap veririm.

SITKI BEY - Yeter! Bundan sonra her kim teslim sözünü ağzına alırsa, kurşuna dizerim!

BİRİNCİ SUBAY - Bu haini ne yaşıyorsunuz?

İKİNCİ SUBAY - Düşman karşısındayız. Baruta, kurşuna yazık değil mi?

İSLÂM BEY - Ben onu bir kılıçla iki parça ederim.

İKİNCİ SUBAY - Bu pisin, kanına girmekten ne çıkar?

BİRİNCİ SUBAY - İyi düşünün! Sağ bırakmak tehlikeli olabilir!

SITKI BEY (Abdullah Çavuş'a) - Şunu götür! Yeraltındaki odalardan birine hapset. Kapısının önüne de iki nöbetçi koy!

İSLÂM BEY - Kumandanım, niçin tehlikeyi düşünmüyorsunuz?

SITKI BEY - Böyle bir illetin yayılmasını, mezar kadar hapisane de önler!

Üçüncü Tablo

ÖNCEKİLER - DİĞER BİR SUBAY

(Dışarıdan gelerek)

GELEN SUBAY - Düşman sağ tarafa yüklenmiş, geliyor! Silah başına! Silah başına!

(Cenk trampeti çalmaya başlar. Herkes hızla dışarıya çıkar)

NAMIK KEMAL

Dördüncü Tablo

SITKI BEY - İSLÂM BEY - ZEKİYE

SITKI BEY (İslâm Bey'in önüne geçerek) - Sen biraz dursana! Böyle hücumlara onlar da yeter. Kale gerçekten büyük tehlike içinde, bunu bilmiyor musun? Ne yardım geliyor, ne erzak var, ne para... Ne de subay kaldı... Allah bilir ama devlet bu kaleyi gözden çıkardı galiba...

İSLÂM BEY - Kumandanım, o nasıl söz! Devlet hiç kalesini gözden çıkarır mı? Ordu kumandanı ne yapsın? Düşman çok, askerimiz az. Onlar bizim azmimize güveniyorlar, düzenlerini bozmuyorlar. Keşke göğsüme değen ilk kurşun canımı alsaydı da sizden bu sözleri duymasaydım.

SITKI BEY - Oğlum, ben kalenin teslimini düşünmüyorum. Kurtarmaya bir çare arıyorum. Kaleyi teslim etmek isteseydim, seninle bunu tartışır mıydım?

İSLÂM BEY - Kurtarmaya çare mi? Savaşırız... Ölürüz... Teslim olmayız... Vesselam...

SITKI BEY - Kaleyi kurtarmak için aklıma bir çare geliyor ama... Gerçekten ölecek adam ister.

İSLÂM BEY - Ben daha ölmedim.

SITKI BEY - Ölmedin ama hastasın.

İSLÂM BEY - Allah Allah! Hasta olan ölemez mi? Kumandanım, siz emredin; ben vatanım için hastayken de ölürüm, sağlamken de ölürüm... Bin kere ölüp dirilsem de, yine ölürüm...

SITKI BEY - Bu gece düşmanın ordusuna girip, cephanesini ateşleyebilir misin?

İSLÂM BEY - Tabii ateşlerim... Hatta gerekirse üzerine çıkar öyle ateşlerim. Fakat onların ordugâhına nasıl gireceğim?

SITKI BEY - İşte mesele de orada! Aklıma gelen fikir, delilik gibi görünüyor... Yüzde bir ümit var, belki o da yok... En ufak bir hatada, esir düşüp kurşuna dizilmek de var... Elinden tutup düşman cephanesinin başına götürmek mümkün olsa, kalede bu fedakârlığı göze alacak bin tane gözü pek yiğit bulurum. Böyle tehlikeli zamanlarda imkânsız gibi görünen çareleri de denemek zorunlu hale geliyor. Bu, bence bir inanç meselesi... Hatta kararımı verdim. Bu gece düşman ordugâhına ben gireceğim. Ama tek başıma başaramam.

İSLÂM BEY - Ben ne güne duruyorum?

SITKI BEY - Bir kişi yeterli olsaydı, şimdiye kadar tek başıma yapmaz mıydım?

İSLÂM BEY - Kumandanım, bu nasıl düşünce? Bu tabya senin varlığınla ayakta duruyor. Kahramanca bir hareket için asıl hedefimizi yok mu sayacaksın?

SITKI BEY - İslâm Bey, sen deminki kendini bilmez sözlerine mi bakıyorsun? Burada bu kadar mektep görmüş, bu kadar her rütbeyi bir savaşta kazanmış subaylarımız var... Bu kadar ecelle pençeleşmekten çekinmeyen askerlerimiz var... Ah! Sen yaralıydın, göremedin. Ne mertlikler ettik.

Düşman her gün kırkar ellişer bin kişiyle hücum ediyordu. Bizimkiler, ikişer üçer bini bir araya toplanınca, tabyaları müdafaa etmekle yetinmiyor, meydan muharebelerine çıkıyorlardı. Bir kılıç, on-on beş süngü

ile birden çarpışıyordu. Sanki dişlerini, tırnaklarını silah yerine kullanıyorlardı. Fitili ateşlenmiş bombaları alıp da düşmanın kafasına atanlar mı ararsın? Kesilmiş kolunu yerinden koparıp de elinde silah gibi kullananlar mı? O savaşları görseydin, Şehname hikâyeleri canlanmış zannederdin. Emin ol! Bu askerin her biri bin canı olsa verir, ama kalenin bir taşını vermez.

İSLÂM BEY (Gözlerini silerek) - Benim de sevinçten gözlerimi yaşarttın. Bak kızlar gibi ağlattın beni... Bilirim! Bilirim, asker kaleyi vermez. Ama düşman zorla alır. Paşa da şehit oldu. Sen de kendini feda edersen bu savaşı kim idare edecek? Herkesin yüreğinde gördüğün kuvveti sen kendi fikrinde görmüyor musun? Senden emir almayınca kim ne yapacağını bilecek? Kendini helak edip, orduyu başsız bırakacaksın; sonra da kollar, ayaklar çalışıyor diyeceksin! Allah aşkına etme! Vatanına acı!

SITKI BEY - Ne yapayım evlat? En son çareyi bir adama nasıl teslim edebilirim? Ya bu harekât sırasında yardım gereken bir iş çıkarsa? Orduya tebdil kıyafetle girilecek... Kimbilir, ne olur ne olmaz...

ZEKİYE (Bulunduğu köşeden çıkar) - Madem iki kişi lazım, biri de ben olurum.

SITKI BEY - O da kim? Ah! Biçare çocuk! Sen yerinde otur!

İSLÂM BEY (Zekiye'ye) - Ne diyorsun sen?

ZEKİYE (İslâm Bey'e) - Merhametsiz! Mezarının bir parçacık yerini mi benden esirgeyeceksin? (Sıtkı Bey'e) Lütfen izin verin, siz vatan için ölecek birini arıyorsunuz. Öldürmeye gücüm yetmiyor belki ama ölmeyi başarabilirim. Daha evvel de söylemiştim; sizden kolay ölürüm. Orduya tebdil kıyafet gidilecek dediniz. Rumeliliyim, biraz lisan da bilirim. Tebdillik benim için, sizden daha inandırıcı olur. Girdiğim yerde kendimi ele vermem. İnanmazsanız İslâm Bey'e sorun!

İSLÂM BEY (Tereddütle) - Çocuk haklı gibi görünüyor!

NAMIK KEMAL

Beşinci Tablo

ÖNCEKİLER - ABDULLAH ÇAVUŞ

ABDULLAH ÇAVUŞ - Yine karşıda asker toplanıyor. Galiba hücum var. Sizi tabyaya çağırıyorlar.

SITKI BEY - Abdullah!

ABDULLAH ÇAVUŞ - Efendim?

SITKI BEY - Buraya gel! Şu kale uğrunda ölmek elinden gelir mi?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Ölürüm! Kıyamet mi kopar?

SITKI BEY - İslâm Bey, bu gece bir yere gidecek. Beraber gidebilir misin? Fakat yüzde doksan dokuz kurşuna dizilmek var.

ABDULLAH ÇAVUŞ - Kurşuna dizilirim kıyamet mi kopar?

SITKI BEY - Aferin Abdullah! Haydi, tabyaya gidelim. Bakalım bugünkü düşünlümüz nasıl geçecek? İşimizi de orada konuşuruz.

ZEKİYE (Sıtkı Bey'e) - Kumandanım, kulunuzu neden o kadar hakir gördünüz?

SITKI BEY - Hayır çocuğum, sen de gideceksin. Üç olursanız iş daha sağlam olur... Abdullah da lisan bilir...

(Sıtkı Bey, İslâm Bey, Abdullah Çavuş birer birer çıkarlar.)

NAMIK KEMAL

Altıncı Tablo

ZEKİYE

(Yalnız)

ZEKİYE (Kendi kendine) - Sonunda kara toprak bağrını açıyor. Sonunda ölüm, kendini gösteriyor. Meğer Rabbim, gelinlik duvağımı kendi kanımdan nasip etmiş! Meğer kaderde şehit olmadan birbirimize sarılmak yokmuş! (Biraz durduktan sonra) Mümkün olsaydı, yaşamak da güzeldi... Dün gece gördüğüm rüyalar neydi? Sevgilim ve ben oturmuşuz... O kucağıma yatmış... Mehtap, yaprakların arasından her tarafımıza elmas parçaları saçıyor... Ben elimle kalbimi dinliyorum... O saçımınla yüzünü örtüyor... Ben ağlıyorum... O hafifçe gülüyor... Sanki benim gözümde bir damla yaş düşükçe onun yüzünde taze bir gül açıyordu... Etrafımızda şakiyan bülbüller, çağlayan sular, bizi kıskanır gibiydiler... Yüzüne baktıkça canım bedenimden ayrılmış da kucağımda yatıyor sanıyordum... Memleketimizdeydik... Bahçede büyük çınarın altında... Ah! Rüya'dı... Keşke bütün ömrüm böyle bir rüya ile geçseydi... (Pencereden bir top alevi görünür. Titreyerek) Bu alevden de insanın içine sanki karlar yağıyor! Güneş de ne güzel doğmuş! Bulutları bin renge boyadı. Sanki cennet bahçelerinin resmini yapıyor. Topların dumanı da ömrümün son gününde olsun sabahı seyretmeye fırsat vermiyor ki! (Biraz düşündükten sonra) Meğer canından iyice vazgeçenlere ölmek pek de korkunç bir şey gibi gelmiyormuş! Şimdi ölüm canlanıp karşıma çıksa, üzerine yürümekten çekinmeyeceğim.

NAMIK KEMAL

Yedinci Tablo

ZEKİYE - İSLÂM BEY

İSLÂM BEY (Odaya girerek) - Zekiyeciğim!

ZEKİYE (Güler yüzle) - Efendim?

İSLÂM BEY - Meğer ne talihsiz adammışım! Seni yanımda gördükçe ne sanıyorum, biliyor musun? Bir melek benim için gökleri bırakmış da bu kara topraklara inmiş... Kendimi şeytandan alçak görüyorum. Kendi kendime; 'Şeytan insanı aldatır, ben bir meleği aldattım' diyorum. Niye benim için bu hallere girdin? Niçin o güzel bedenini benim yolumda toprak edeceksin?

ZEKİYE - Ah! Gönلümü de ahirete parça parça göndermek mi istiyorsun? Ben sana ne yaptım? Beni bir melek mi sanıyorsun? Gerçekten melek olsam, yine gökleri bırakıp, senin ardına düşerdim. Ben senin için ne hale gelmişim? Dünyada yalnızdım; acızdım. Aklımda kaybolmuş babamın hayalinden başka bir şey yoktu. O da ne hayal! Karanlıklar içinde... Yokluklar içinde... Zihnimde bin türlü canlandırır, yine de hepsini bozardım.

Hiçbirini beğenmezdim. Ömrümde mesela bizim Miralay Bey kadar babalığa yakışır bir adam düşünemiyorum. Gönلümde hep, rahmetli annem, rahmetli kardeşim vardı. Onlarla avunurdum. O da ne avuntu! Birini düşünecek olsam, gözümün önünden hep, beni kucağına alıp da can verdiği geçerdi. Ötekini düşünsem, hep kucağımdayken can verdiği hatırıma gelirdi... Seni görünceye kadar gönلüm hep bu ruhlar, bu mezarlar arasında geçiyordu. Seni gördüm; sanki dünyaya yeniden gelmiş

gibi oldum. O zaman yaşamının ne demek olduğunu anladım. İnsanın ne demek olduğunu anladım.

Evvelce yaşamak nedir bilmiyordum; yine de hayatı herkesten fazla severdim. Şimdi yaşamının anlamını öğrendim. Yine de senin için ölmeyi yaşamaya tercih ediyorum. Ama sen... Sen ölümü benden fazla seviyorsun. Ben de seni canımdan fazla seviyorum. Vefasız! Beni yalnız bırakıp da mezarın kucağına koşacaktın öyle mi? Benim dünyada senden başka canım olmadığını bilmiyor musun? Sen kaybolursan Zekiye'nin ayakta gezen bir canlı cenaze gibi kalacağını hiç mi hatırına getirmedin? (Ağlayarak) Askere gidersin, beni bırakırsın; ölmeye gidersin, beni bırakırsın. Gerçek amacın benden ayrılmak mı? Bundan başka bir şey düşünmüyor musun?

İSLÂM BEY - Sus! Allah aşkına sus! Beni çocuklar gibi bağıra bağıra ağlatacaksın. Bana yüreğimde ne varsa ortaya döktüreceksin. Kalbimdeki sırları sana söylemeyeceğim de kime söyleyeceğim? Zekiye'm benim! Alçak olduğumu düşünmezsin değil mi? Miralay'a söz verdiğim zaman önce vatanımı, sonra da senin benimle beraber geleceğini düşündüm. Aklına yanlış şeyler gelmesin... Senin benimle birlikte geleceğini düşünmeseydim, o kadar rahatlıkla, o kadar içten söz veremezdim... Yine de söz verirdim, yine de öldürdüm, yine de vazifemi yerine getirirdim. Çünkü o teklif, vatana hizmet içindi... Ah, Zekiye! Zekiye! Gönülümde, senin sevginle vatan sevgisini denemeye kalkma! Bunu sakın unutma!

Öyle bir deneme, beni öldürür. Ama yine de vatanım için öldürür. "Teklif, vatana hizmet içindi" dedim ya, elbette giderdim. Ama üzgün giderdim. Öyle üzgün giderdim ki, görenler belki vatanını sevmiyor sanırlardı. Belki dikkat etmişindir; ben söz verdiğim zaman öyle istekliydim ki, Miralay bile hayrette kaldı. Çünkü senin de benimle birlikte geleceğinden emindim. Sensiz ölmek de istemem, yaşamak da... Zaten inancımızı bilirsin, biz ölmeyeceğiz. Düşmanın silahı etimizi kemiğimizden ayıracak, canımızı bedenimizden ayırmayacak. Bu felek döndükçe; yapışık taşları, bir yumurtadan çıkmış hayvanları, yan yana düşmüş devletleri, en yakın yaratılmış dünyaları dağıtacak... Biz yine beraber bulu-

nacağız... Biz, vatan için her dakika ölmeye koşuyoruz, ölmüyoruz. Demek ki vatanın yaşamasına hizmet için yaratılmışız.

ZEKİYE - Beyim, hiç şüphe etme. Eğer ölecek olsaydık, sen yaralarından ölürdün, ben yarana baktığım zaman çektiğim belalardan, sıkıntılardan ölürdüm. Ah! Bilemezsin... Bilemezsin ne haldeydim! Bilemezsin, ben neler çektim! Ölüm sanki görünür hale geldi, aylarca yatağının etrafında dolaştı. Bu kadar zaman hizmetinde bulundum, beni tanıyamadın!

Hekimler ümidi kesti... Herkes ümidi kesti, bir ben kaldım. ‘Kader, öyle zulümlerin dışındadır; elbette dışındadır’ diye öfkeyle söylediğin söz vardı ya... İşte o söz hep kulaklarımda çınlayıp durdu... Ağzından çıkan sözlerin bazısı aklımda, gönlümde kazılmış gibi duruyor... Hiç kulağımdan çıkmıyor... Hele o söz hiç hayalimden gitmedi. Hekimler “Hastada ümit yoktur” dedikçe, ben “Beyim elbette iyileşecek... Beyim elbette vatanına daha ne hizmetler edecek!” diye kendi kendime söylenir dururdum... Allah bir mucize gösterdi, ümidimi yalan çıkarmadı. Allah boş yere mucize göstermez. İnşallah bu hizmetten de sağ geliriz.

İSLÂM BEY - Kimbilir?

ZEKİYE - Allah, bir mucize daha göstermeye kadir değil midir? Hakkın adaletine, vatanın büyüklüğüne olan inancını unuttun mu?

İSLÂM BEY - Asla! Hiçbir zaman unutmadım, unutmam. Allah büyüktür. Vatan kutsaldır.

NAMIK KEMAL

Sekizinci Tablo

ÖNCEKİLER - ABDULLAH ÇAVUŞ

ABDULLAH ÇAVUŞ (Odaya girerek) - Haydi Bey!

İSLÂM BEY - Nereye?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Kaleden şimdi çıkmalıyız ki, ordugâha girmek mümkün olsun. Gideceğimiz yollardan dolaşmak üç dört saatimizi alır. Giysiler hazır.

İSLÂM BEY - Ne taraftan gideceğiz?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Ben yol buldum.

İSLÂM BEY - Önce Miralay'ı görsek olmaz mı?

ABDULLAH ÇAVUŞ - O zaten geliyor!

İSLÂM BEY - Keşke biz ona gitseydik!

ABDULLAH ÇAVUŞ - O bizim ayağımıza gelse kıyamet mi kopar?

NAMIK KEMAL

Dokuzuncu Tablo

ÖNCEKİLER - SITKI BEY

SITKI BEY (Odaya girer) - Hazır mısınız çocuklar?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Gidiyoruz. Ama birkaç gün bizden haber almazsan merak etme.

SITKI BEY - Birkaç gün ne demek?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Birkaç gün, birkaç gün demek. Saklanmalı, fırsat kollamalı, münasebet düşünmeli de orduya öyle girmeli. Misafirliğe gitmiyoruz...

İSLÂM BEY - Abdullah'ın dediği gibi olursa iş daha güvenilir olur.

SITKI BEY - Siz bilirsiniz. Bence bir gün evvel ölmekle bir gün sonra ölmenin hiç farkı yok.

ABDULLAH ÇAVUŞ - İş iki gün gecikecek olsa kıyamet mi kopar?
(Silah başına trampeti çalar)

SITKI BEY - Yine mi hücum! Herifler ölmekten de bıkmıyorlar!

ABDULLAH ÇAVUŞ - Haydi Bey! Top başladı. Gülle arasından geçmeli. Kavgada ondan selamet yol yoktur.

İSLÂM BEY - Haydi... Ecel bizi bekliyor. Yaşasın vatan!
(İslâm Bey, Zekiye, Abdullah Çavuş çıkarlar)

SITKI BEY (Zekiye'ye dikkatli dikkatli bakarak) - Oğlum mezarda yatıyor...

Perde İner

NAMIK KEMAL

DÖRDÜNCÜ PERDE

(Tabyanın başka bir tarafı)

Birinci Tablo

SITKI BEY

(Yalnız)

SITKI BEY (Kendi kendine) - Gereği yokken üç kişinin kanına girdim! Şüphesiz ki şehit olmuşlardır. Düşman zaten gidiyormuş... Düşündüğüm tedbire hiç gerek yokmuş... Ben şimdiye kadar gönlümü ateş keşilmiş bilirdim. Eşimin benim için öldüğünü duydum. Oğlumun ölüm haberini aldım. Kızın kayboldu, dediler. Dünyada Rüstem'den başka kimsem kalmamıştı. Dün o da şehit oldu. Kucağıma düştü. İslâm'ı... şimdi herkesten kutsal, herkesten önemli, herkesten büyük bildiğim İslâm'ı, kendi ellerimle gözlerini bağlayıp kurban olmaya gönderdim. On yıldır her türlü kahrımı çeken biçare Abdullah da beraber gitti.

Hiçbiri için elimden bir şey gelmedi. Gönlüm gerçekten taşıtı, üzerine kılıçla vursalar belki bir parçası kopacaktı; ama ben hissetmeyecektim... O çocuk! O çocuk! Gözümün önüne getirdikçe yüzünün parlaklığı ateş gibi ciğerime yapıyor. Sanki iş yaptım! Hiç ağzında annesinin sütü kokan biçare, ölüme gönderilir mi? (Biraz durduktan sonra) Bırak efendi, bırak! Hâlâ gönlün insan gönlüne benzememiş! Yüreğin taş mı kesildi? Hâlâ içinden kan sızıyor... Çocuk biraz, rahmetli eşime mi benziyordu ne! Yüzüne baktıkça kâh oğlum aklıma geliyor, kâh kızım... Bu içimdeki keder ondan değil mi? İnsan zayıf, insan aciz... Bir türlü kendini yenemiyor... Bir türlü tabiatına üstün gelemiyor... Ben de kendimi gönlüme hâkim sanırdım... Heyhat!

NAMIK KEMAL

İkinci Tablo

SITKI BEY - BİRKAÇ SUBAY

(İçeri girerler)

SUBAYLARDAN BİRİ - Kumandanım, düşman çadırlarını sökmeye başladı. Gece Tuna üzerine köprüler kurmuş. Her taraftan çekiliyor...

SITKI BEY - Ben de gördüm.

İKİNCİ SUBAY - Emredin, dışarı çıkalım. Belki birkaç top, bir-iki bayrak bıraktırırız.

SITKI BEY - Yüz çevirmiş düşmanın arkasına düşmeye ne gerek var?

İKİNCİ SUBAY - Allah Allah! Buradan gittiyse, devletle barış imzalamadı ya! Askerini Tuna'nın başka tarafına sevk etmeyecek mi? Oradakiler de bizim kardeşlerimiz. Daha birkaç kişiyi bu topraklarda alıkoysak ne olur?

SITKI BEY - Yüzünü geri çevirtmeyelim.

BİRİNCİ SUBAY - Çevirirse ne olur? Geldiği zaman ne yaptı ki, giderken ne yapacak? Yüzünden yılmadık, arkasından mı yılacağız? Emret, çıkalım! Emret, toplar patlasın! Öbür tabyalar topa başladı. Her taraftan dışarı asker dökülüyor...

NAMIK KEMAL

Üçüncü Tablo

ÖNCEKİLER - ABDULLAH ÇAVUŞ

(Abdullah Çavuş koşarak gelir)

SITKI BEY - Abdullah!

ABDULLAH ÇAVUŞ - Efendim?

İKİNCİ SUBAY - Kumandanım, emredin, top atsinlar. Yolcuları selamlasınlar. Askerlerimizi uğurlamaya çıkalım. Bari dostumuz “Osmanlı yol yordam bilmezmiş” demesin!

SITKI BEY - Sizin dediğiniz gibi olsun. Gidin! Ben de arkanızdan yetişirim.

(Subaylar çıkar)

NAMIK KEMAL

Dördüncü Tablo

SITKI BEY - ABDULLAH ÇAVUŞ

SITKI BEY - Abdullah!

ABDULLAH ÇAVUŞ - Buyur?

SITKI BEY - Çocuk nerede?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Çocuk mu? Nerede olacak? İslâm Bey'in yanında!

SITKI BEY - Eee, İslâm Bey nerede?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Dışarıda!

SITKI BEY - Sağ mı?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Ben bıraktığım zaman sağdı. İki de sağdı. Amma şimdi bilmem.

SITKI BEY - Söyle bakayım, ne yaptınız? Ne oldu?

ABDULLAH ÇAVUŞ - İslâm Bey midir, nedir? O adam değil, Allah'ın gazabı! Çocuk, adeta gölge. O bir yere gitti mi, bu yanına yapışıyor. Az kaldı, hem kendilerini telef edeceklerdi, hem beni. İşe göndermeye amma da adam bulmuşsun! Lakin ben ikisinden de hoşnudum. Allah da hoşnut olsun. Aslan şeyler... Yiğit delikanlılar...

SITKI BEY - Eee, ne yaptınız? Onu söyle! Ne yaptınız?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Buradan çıktık. Üç gece bir köyde yattık. Bir türlü ordunun yanına yaklaşamadık. Sonra gizli bir yol bulduk. Sürüne sürüne ta şu tepenin ardına gittik. Orada bir mağara var; ben avcılık zamanımdan bilirim. O mağarada saklandık. Düşman başladı gece yarısı çadırlarını yıkmaya. İslâm Bey bunu gördü mü; haddin varsa zapt et. O der, “Ben elbette çıkacağım”. Gölge, “Ben de elbette çıkacağım”. Ben, “Etmeyin” dedim olmadı, “Lazım değil” dedim, olmadı. “Düşman gidiyor” dedim, olmadı. “Eee, haydi çıkalım, kıyamet mi kopar?” dedim, çıktık; sürüne sürüne, gizlene gizlene cephanenin yanına bir hayli yaklaştık.

Yaklaştık amma, ne fayda? Cephanenin etrafını karakol içinde karakol sarmış. Düşündük, çalıştık, bir türlü istediğimiz yere sokulamadık. Ben, “Haydi sağ salım şuradan çıkalım” derken, İslâm Bey, cephaneye karşı bir tabanca atmasını mı? Meğer kapının önüne bir barut sandığı indirmişler. Kurşun da vardı onu buldu...

SITKI BEY (Sözünü keserek) - Sonra?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Sonra ne olacak? Bir gürültüdür koptu. Tüfeğe sarılan sarılına... Başladı üzerimize dolu gibi kurşun yağmaya...

İslâm Bey sanki ölüme âşıkmiş gibi kurşunları kucaklamaya çalışıyor. Gölgesi, zaten yanından ayrılmıyor. Sanki ölümü gözümle gördüm desem, inanın! Bereket versin, İslâm Bey üç yerinden yaralandı da, bilirsiniz, o mübarek de hep ön tarafından yarananır; bayıldı, yere yıkıldı.

Ben omuzlarından tuttum, çocuk da ayaklarından sarıldı, mağaranın kenarındaki çalılığa girdik. Onu da beraber çektik... Kargaşalıkta izimizi bulamadılar. Yavaş yavaş mağaramıza sokulduk. O arada iki kurşun da benim kısımetime düştü. Biri sağ küreğimin üstündeydi, çıkardım. Öteki de budumda. Hem ön tarafta hâlâ duruyor.

SITKI BEY - Mağaradan nasıl kurtuldunuz?

ABDULLAH ÇAVUŞ - O taraftaki düşman askeri Tuna'yı gece geçmiş. Ben sabahleyin mağaradan başımı çıkardım, etrafıma baktım, kim-seler yok. Yoldaşlarla kalktık, gittiğimiz sapa yola girdik, çalı aralarında

gizlene gizlene kaleye yaklaştık. Sabah güneş doğar doğmaz baktık ki, Arap tabyasından asker çıkıyor. İslâm Bey bunları gördü mü; yine yıldırım gibi sıçradı.

“Allah’a ahdim olsun ki bir cephane sandığı daha yakmadan kaleye girmeyim!” diye bir bağırdı, düştü askerın önüne... Öteki zaten gölge dedik ya... Ben de yanlarından ayrılmamak istiyorum ya... İslâm Bey cehennemın ağzına atılıyor... Düşmana çattık.

Bir elinde tabanca, bir elinde kılıç... “Ya Allah” dedi, bir cephane arabasına doğru fırladı. Bir kurşunla ne araba kaldı, ne beygir, ne yanında asker... Her birinin parçası göğün bir tarafına fırladı. Vallahi Bey, araba ile onun arası, benimle sizin aranız kadar ya vardı ya yoktu...

SITKI BEY - Aslan delikanlı!

ABDULLAH ÇAVUŞ - Onu da, bizi de Allah sakladı. “Bey, elverir, haydi gidelim. Miralay bizi bekler” diyorum. Kavga, barut, o ateş... Haddin varsa birini birinden ayır... Baktım olmayacak... Düşmanın zaten yüzü dönmüş. “Bir adam eksilmekle kıyamet mi kopar?” dedim. Size haber vermeye geldim.

SITKI BEY - Aferin. Allah hepinizden razı olsun. Vatanın ekmeği hepinize helal olsun...

ABDULLAH ÇAVUŞ (Tabyadan dışarı bakarak) - Bak, bak bey, kaçıyorlar be! Daha yarım saat olmadı. Aceleniz ne?

SITKI BEY - Düşmanın gittiğine mi kızılıyorsun?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Bak ben düşmanın da o kadar korkağını sevmem. Sanki bir saat daha ateş karşısında dururlarsa kıyamet mi kopar? Bey! İslâm Bey geliyor. Allah Allah! Yine elinde kılıcı kırılmış. Kaleye gelirken sanki mezara gider gibi geliyor. (İslâm Bey’e bağıarak) Buraya gel-sene! Miralay Bey bekliyor. Sanki kaleye girersen kıyamet mi kopar?

SITKI BEY - Çocuk nerede?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Gölge, arkasından ayrılır mı hiç? Hele içeri girebildi... Mübarek, ateşin ağzına atılırken de biraz böyle yavaş yürüsen ne olur, kıyamet mi kopar?

SITKI BEY - Cenab-ı Hakka bin kere şükürler olsun... Şunların beyhude yere telefine sebep olaydım, ya çıldırırdım, ya kendime kıyardım. Şükürler olsun, Allah yardım etti.

(Bu aralık İslâm Bey gelir)

Beşinci Tablo

ÖNCEKİLER - İSLÂM BEY

SITKI BEY - Gel oğlum! Gel beyim! Gel aslanım! Dünyada ahirette yüzün ak olsun. Vatanını sevenlere ne büyük ibret gösterdin, vatani için ölmek isteyenlere ne güzel örnek oldun. Vatan sevgisi vücut bulsa, inan ki sen olurdun. Kahramanlıklarını Abdullah'tan dinledim. İştimize de gerek yoktu ya! Seni bir kere gören, iki sözünü işiten, ne olduğunu anlar. Beyim, Allah seni size bağışladı, seni vatana bağışladı, şükürler olsun! Meğer düşman zaten gidiyormuş. Fakat kim bilebilirdi ki? Casus kullanmayı milletimizin şanına yakıştıramadım ki, anlamak mümkün olsun. Çektiğin zahmetleri helâl et. Umarım ki bana darılmazsın.

İSLÂM BEY - Kumandanım! Sen ne diyorsun? Ömrümde beni bu işe memur etmenizden büyük şeref mi olur? Bana güvündünüz. Bu kalenin kurtulmasını benim gayretimden beklediniz. Siz silahaltında düşman karşısında duran bir aslanı esaretten kurtarmak için düşündüğünüz en büyük çareyi benim ellerime bıraktınız. Ben üç ay hasta yatmışım.

Bu kaleye hiçbir hizmet edememişim. Beni gayrette, hamiyette, vatan sevgisinde on bin kahramana tercih ettiniz. Kendinizle beraber tuttunuz. Düşünsenize, buradan gittiğim zaman ben devlet kadar büyüttüm; çünkü devletin en yüce menfaati benimle sağlanacaktı. Vatan kadar kutsaldım.

Çünkü bana hıyanet, vatana ihanet gibiydi. On iki bin Osmanlı kadar mühtiştim. Çünkü on iki bin Osmanlı'nın göreceği hizmeti yalnız başıma yerine getirecektim. Bir devlet gibi batıp da dünyayı dehşetler içinde bı-

rakmak, milyonlarca nüfusu anasından ayrılmış öksüzler gibi arkamdan ağlatmak ne büyük şerefti... Ne şerefti benim için, on iki bin mert gibi dövüşe dövüşe şehit olmak...

Tarihlerde tek başına bir ordu sayılmak... Sen azmin ne demek olduğunu, büyüklüğün ne demek olduğunu benden iyi bilirsin! Vatanımı ben kurtarsaydım, vatan şöyle dursun, şu kaleciğin kurtulmasına ben sebep olsaydım, kendi gözümde ne kadar büyüdüm. Bir hayat... Kırk elli yıllık bir hayat... Kırk elli yıllık değil, bitmez tükenmez olsun, şu bildiğimiz hayat, şu gördüğümüz dünyada yaşamak öyle bir büyüklüğün acaba bir dakikasına, bir saniyesine değer mi? Ben ölmedim... Vatanımı, hatta bu kaleyi bile kurtarmaya sebep olamadım; ama yine de gam değil. Vicdanım pekâlâ biliyor ki, vatanım için ölmeye niyetliydim.

Kumandanım, siz bana demin oğlum demediniz mi? Ben de size baba diyeceğim. Baba sözünden daha büyük, daha mukaddes bir şey bulamıyorum sana hitap etmek için. Dünyada babamın sayesinde var oldum. Gerçekten adam olduğumu ise senin sayende öğrendim. Ver kumandanım, babacığım, elini öpeyim.

SITKI BEY (İslâm Bey'e sarılır, alnını öper. İslâm Bey de Miralay'ın elini öper. Biraz tereddütten sonra) - Oğlum, aslanım! Yanınızda bir çocuk vardı, onu göremiyorum.

İSLÂM BEY (Yapmacık bir telaşla) - Çocuk mu? Hangi çocuk? Anladım... (Etrafına bakınarak, biraz düşündükten sonra, Miralay'a yaklaşır) Siz bana oğlum dediniz değil mi? Siz beni evlatlığa kabul ettiniz, değil mi? Gönlümde bir sır var. Darılmazsanız söylerim. İnsanların yanında sormayın. Yalnız size söyleyebilirim.

SITKI BEY - Burada kim var ki? Ha, bizim Abdullah! Sen biraz işine gitsene!

ABDULLAH ÇAVUŞ (Çıkarken) - Ne işim var ki gideyim? Sanki ben burada bulunursam kıyamet mi kopar? (Abdullah çıkar)

Altıncı Tablo

SITKI BEY - İSLÂM BEY

SITKI BEY - Bir şey söyleyecektin?

İSLÂM BEY - Çocuk, buraya gelemes.

SITKI BEY - Niçin?

İSLÂM BEY - Nâmahremdir de onun için!

SITKI BEY - Ne demek nâmahrem?

İSLÂM BEY - Nâmahrem mi ne demek? Beni söyletmek mi istiyorsun kumandanım! O Manastırlı bir kızdır! Daha ilk görüşte birbirimizi sevdik. İkinci görüşte ayrıldık... Ben vatanım için buraya geldim... O da benim arkama düşmüş, buraya gelmiş. Vallahi ben getirmedim. Geldiğinden de haberim yoktu. Beni suçlama! Hem günahıma girersin, hem de beni büyük bir derdin altında bırakırsın. Dünyada en namuslu seni biliyorum. Bana senin nazarında suçlu sayılmaktan büyük namussuzluk olmaz.

SITKI BEY - Şimdi seni suçlayan mı var? Yanındaki çocuk kız mıdır, dedin? Manastırlıdır, öyle mi? Git, şimdi git! Ah! Zihninden neler geçtiğini bir bilsen? Git, çocuğu getir. Eğer düşündüğüm şeyler doğru çıkarsa, bana yeniden can verirsin. Benim gözümde öz oğlum gibi olursun. Git diyorum... Benim Manastır'da bir kızım vardı. Kaybolmuş, anladın mı? Git de bul... Bulursan o vakit belki gerçekten baban olurum...

İSLÂM BEY (Şaşkın şaşkın) - Çocuk! Çocuğu istemiyor musunuz? O kadar uzakta değil... Şurada... Şu evde... Çağırayım mı?

SITKI BEY - Hâlâ duruyor!

İSLÂM BEY - Zekiye! Zekiye!

SITKI BEY - Kızımın adını söylüyor! Ah! İnsan dünyada bu kadar umulmadık bir mutluluğa kavuşabilir mi?

İSLÂM BEY - Zekiye! Seni çağırıyorum, duymuyor musun?

Yedinci Tablo

SITKI BEY - İSLÂM BEY - ZEKİYE

ZEKİYE (İslâm Bey'e) Hangi adımla çağırıyorsun? (Miralay'ı işaret ederek) İkimizi de rezil mi edeceksin?

SITKI BEY (Hızla Zekiye'nin yanına koşarak otoriter bir tavırla) - Sen Manastırlısın değil mi?

ZEKİYE - Evet!

SITKI BEY - Babanın adı nedir?

SEKİYE - Babamı görmedim ki bileyim!

SITKI BEY (Kendi kendine) - Zavallı çocuk! (Zekiye'ye) Annenin?

ZEKİYE - Annem öldüğü zaman çocuktum, evde herkes Hanım derdi, adını işitmedim.

SITKI BEY - Zavallı kadın!

ZEKİYE - Başka bir emriniz var mı efendim?

SITKI BEY (Kendini toplayarak) - Kardeşin var mıydı?

ZEKİYE - Evet, vardı. (Dikkatle Miralay'ın yüzüne bakarak) Acayip acayip şeyler soruyorsunuz!

SITKI BEY - Sadık, değil miydi?

ZEKİYE (İslâm Bey'e) - Ah! Buldum, babamı buldum. İşte babam... İşte dünyaya geldiğim günden beri hasretini çektiğim babam... Şimdi sen inanmazsın... Senin için öleceğime de inanmamıştın... Bak! Bir kere gözlerine bak! Annem de benim için gönlünde bir kederi olduğu zaman yüzüme aynen böyle bakardı... Bak! Yürüyüşüne dikkat et, kardeşim de bir telaş olduğu zaman tıpkı böyle gezinirdi. Şimdi benim için ağlıyor değil mi? Ben de biri için ağladığım vakit - bilirsin ya- tıpkı böyle ellerimle gözlerimi kaparım. Vallahi babam, billahi babam! Gönlüm beni böyle sevgi işlerinde asla aldatmaz.

İSLÂM BEY - Zekiyeciğim! Niçin bu kadar telaş ediyorsun? Haline bakanlar, vatani tehlikede sanır... Beyefendi için babamdır diyorsun... Yemin ediyorsun... Öyle mi? Ben de yemin ederim ki babandır... O beni de oğulluğa kabul etti... Zaten baban olmasa bile baban olacak... Sen benim değil misin?

ZEKİYE - Seninim... Yine benimim... Ne istersen emret! Sakın darılma! Sakın kıskanma! Babamı kıskanmazsın değil mi? Vatanın için beni bıraktığın gibi, bana da kendin için babamı bıraktırmazsın değil mi?

İSLÂM BEY - Sana kim babamızı bırakalım diyor?

SITKI BEY - Buraya gel! Annen, benim için verem döşeklerinde telif oldu, öyle mi? Kardeşin can verirken ne dedi? Beni anar mıydı? Beni arar mıydı?

ZEKİYE - Babacığım, bana merhamet et! Bana acı ki, mezarlarını, rahat döşeklerini gözümün önüne getirtme! O kadar benzin atmış ki, şimdi seni de mezardan çıkmış sanırım da yanından kaçırım...

SITKI BEY - Benim adaletli Rabbim! Benim merhametli Allah'ım! Nihayet kulunu dünyada yalnız koymadın! Nihayet bu çaresizi her şeyden ümidini kesmiş bırakmadın! Lütfüne binlerce kere şükürler olsun. Ne yap-

tım ki bu kadar lütfüne layık gördün? Bak, kendi kendime münasebetsiz şeyler söylüyorum! Rabbimin keremi vesileye mi muhtaç olacak?

İSLÂM BEY - Evet kumandanım! Ben inanıyorum ki, Allah'ın bu türlü bağışları vesileyle, liyakatle gelir... Ne yaptım diyorsun... Her yaptığını bilemem, şu kadar biliyorum ki, kendini gerçekten insan etmişsin. Şu tabyada hepimiz birer ceset gibiydik, ruhumuz sendin. Ölümden korkmadığını gördüğümüz için hiç kimse korkmadı. Zaten ruh ölümden hiç korkar mı? Herkese örnek oldun. Ne övmek ne övünmek için söylemiyorum; benden, kızından, Abdullah'tan başka kimde gayret gördünse, o gayretin bir kısmı da senin sayededir. İşte bak, Allah senin gibi yüreği olan insanları ne dünyada ne de ahirette mahzun eder...

SITKI BEY - Oğlum! Zihnin büyük hayallere kaçıyor. Ben aciz bir kulum. Burada vazifemi yerine getirmekten başka bir şey yapmadım.

İSLÂM BEY - Her vazifeyi yerine getirmek, sanıldığı kadar kolay değildir! Herkes seni önlerinde görmeseydi, acaba kaç kişi vazifesini yerine getirmeye çalışırdı?

SITKI BEY - Sen de mi halkımızı bilmiyorsun? O gayret milletin kanında var. Herkes anasından o hamiyetle doğuyor.

İSLÂM BEY - İşte bu sözüne herkesten fazla inanıyorum. Ama siz de bilirsiniz ki, bu millet önünde daima örnek alacağı bir baş görmek ister!

SITKI BEY - Evet, öyle! Ama kendini muhtaç sandığı için muhtaçtır. (Birdenbire tavrını değiştirerek) Acayip şey! Herkes zevkinde sefasında... Biz burada ağır ağır meselelerden bahsediyoruz. Size ayıp değil, çocuğunuz yok ki evlat ne demek bilesiniz.

Ya ben! Benim iki ciğerparem vardı. On beş senedir ikisini de görmemiştim. İkisini de tamamen mahvolmuş sanıyordum. Şimdi gözümün önünde birinin vücudu duruyor. Diğerinin Hak tarafından gönderilmiş bedeli geziyor. Ah! Şu andaki duygularımı bilemezsiniz...

Ben onu taş olmuş de şurasına burasına damla damla kan oturmuş zannediyordum. Şimdi hissediyorum ki, o taş, elmas gibi parlamaya başladı. O kanlardan deste deste güller açıyor. On beş yıllık ömrümü gözümün önünden geçiriyorum. Nasıl geliyor biliyor musun? Sanki bir mezara girmişim, on beş yıl uyumuşum da şimdi uyanıyorum, dünyayı daha şimdi görüyorum. (Zekiye'ye) Kızım! Ben yine dirildim.

Ben yine gençleştim. Bak! O kadar zamandır hasretini çektiğin babanın yüzüne bak! Şimdi mezardan çıkmış zannetmezsin. Babacığın sever misin? O kadar sev diyemem, ama birazcık olsun sevmez misin? Bu çaresiz adama bir bakışın, iki sözün on beş yıldan beri çektiklerini unutturdu.

İSLÂM BEY - Zekiye sizi sevmeyeceğini söylese de ben inanmam.

ZEKİYE - Sevildiğine inanmamak onun huyudur. Kendi sever de, başkasının onu sevdiğine inanmaz. Babacığım, ben onun için hayatımı feda ettim, ama elimde değildi. Sizin için... Eğer... Eğer onu düşünmem kendi isteğimle ölürüm.

SITKI BEY - Kızım! Ben o kadarını istemiyorum. Beni de gönlünden bütün bütün çıkarma.

İSLÂM BEY - Acaba dünyada senin gibi babayı sevmemek hangi evladın elinden gelir?

SITKI BEY - Beni sen de biraz seversin, değil mi?

İSLÂM BEY - Hem de ne kadar sevdim, bilemezsiniz. Vatanım kadar dersem yalan olur ama... Zekiye kadar desem, ona da siz inanmazsınız... Canım kadar... Değil, çünkü can, gözüme pek kıymetsiz görünüyor... Buldum kumandanım; babam kadar... Gerçekten babam kadar severim.

SITKI BEY - Soracağım şeye doğru cevap verirsen, beni sevdiğine o zaman inanırım.

İSLÂM BEY ve ZEKİYE (Aynı anda) - Buyurun, sorun babacığım!

SITKI BEY (Hafif bir tebessümle aralarına sokularak) - Düşününüz. Düşününüz ne zaman olacak? (Zekiye, utanarak önüne bakar.)

İSLÂM BEY (Tereddütle) Düşün mü? Ben bilemem efendim... Siz. Nasıl düşün? Gene de... Siz bilirsiniz...

SITKI BEY - Eğer ben bilsem, en fazla bu akşama kadar bekleriz (Saate bakarak) Oooo... Daha dört buçuk saat var! Dört buçuk saat! Bir insan ömrü kadar! Ne çare! Allah sabrını verir!

ZEKİYE - Beybabacığım! Kızcağızınla eğleniyor musunuz?

(Uzaktan uzağa marş başlar. Gönüllülerin sesleri duyulur)

SITKI BEY - Bak! Sadece ben eğlenmiyorum ki! Herkes bir türlü eğleniyor. Onlar da bizim kadar sevinçli... Yemin ederim ki, bu sevinç, kale kurtulduğu içindir, kendileri kurtuldukları için değil. (İslâm Bey'e) Ne dersin? Bu kadar kuşatma, bu kadar zorluklar geçirdik. Şu hapse atığımız edepsizden başka hiç kimse hiçbir şeyden bir kere olsun şikâyet etmedi.

İSLÂM BEY - Halkta gerçekten gayret var!

SITKI BEY - Ona şüphe yok. Aman dinleyin! Bana bu hava pek dokunur. Bestesi de, güftesi de vatan gayretinin yaktığı yüreklerden çıkmış olmalı... (Asker, gönüllüler, Abdullah Çavuş gelir. Bir bölük geçmeye başlar.)

İşte adüv karşıda, hazır silah

Arş yiğitler vatan imdadına

Arş ileri, arş bizimdir felah

Arş yiğitler vatan imdadına

*Cümlemizin validemizdir vatan
Herkesi lütfüyle odur besleyen
Bastı adüv göğsüne biz sağ iken
Arş yiğitler vatan imdadına
Şan-ı vatan, hıfz-ı bilad u ibad
Etmededir süngünüze istinat
Milleti eyler misiniz na-murad
Arş yiğitler vatan imdadına*

*Rehberimiz gayret-i merdanedir
Her taşımız bir nice bin canadır
Cana değil meyil bugün şanadır
Arş yiğitler vatan imdadına*

*Yâre nişandır tenine erlerin
Mevt ise son rütbesidir askerin
Altı da bir, üstü de birdir yerin
Arş yiğitler vatan imdadına*

SITKI BEY - Aslanlarım, nereye gidiyorsunuz? Düşman defoldu, acele bir işimiz kalmadı. Durun da biraz Miralayınızı dinleyin. Yemeği beş dakika geç yeseniz olmaz mı?

ABDULLAH ÇAVUŞ - Emredersen beş saat sonra yeriz. Kıyamet mi kopar?

SITKI BEY - Siz bu tabyayı canınızdan değerli gördünüz. Her biriniz on kişiye karşı durdunuz. Doksan gündür çekmediğiniz bela, görmediğiniz zahmet kalmadı. Osmanlıların namusunu göklere çıkardınız. O anlı şanlı babalarınızın evladı olduğunuzu gösterdiniz. Bundan sonra nereye

giderseniz gidin, “Ben Silistre muhafızlarındanız” deseniz, ummadığınız itibarı göreceksiniz. Yabancı ülkelerde bile... Mert olan, kılıcınıza; insan olan namusunuza yemin eder. Hakkın huzurunda alınız açıktır. Vatanını sevenleri Allah da sever. Vatan sizden hoşnuttur; şu taşlar, topraklar gösterdiğiniz hamiyeti bilseydi, araya araya evladını bulmuş analar gibi vücudunuza dokundukça heyecanından tir tir titrerdi. İnsanlık sizden hoşnuttur; adınız bugün yazılan tarihlerin en şanlı yapraklarında yazılır. Rabbim sizden hoşnuttur; ettiğiniz hizmetleri, şüphe yok ki melekler şimdiden sevgiyle, saygıyla anıyorlar.

Fedakârlıklarınızın kadrini ben bilirim, ancak bunun kıymetini siz biliyor musunuz? Vatanın en büyük, en mühim maksatlarından birini kurtardınız diyemem; çünkü o dünyanın kefaleti altındadır. Baksanıza, üç devlet gelmiş, bizim yanımızda savaşıyor...

ABDULLAH ÇAVUŞ - Sanki gelmemiş olsalar kıyamet mi kopar?

SITKI BEY - Kıyamet kopmazdı ama sıkıntı çekilirdi...

İSLÂM BEY - Ben o sıkıntıya razıydım. Biz yardımcısız da bu toprakları koruyabilirdik. Ölürdük, mahvolurduk, yine de yenilmezdik.

SITKI BEY - Öylesine öyle ama yardımdan da niye şikâyet edelim? İnsanlık, medeniyet bizi haklı görüp de imdadımıza koşuyorsa, neden bundan memnun olmayalım? Bize yaraşan, vatan sevgisidir, gururu değil. Askerler; padişahın bir kalesini kurtardık. Birçok da şehit verdik. Haydi, bakayım, bir “Padişahım çok yaşa!” çağırın.

ASKERLER (Trampete çalarak) - Padişahım, çok yaşa!

SITKI BEY (Hepsine birden hitaben) - Kardeşlerim! Canımızı tehlikeye attık. Vatanımızı müdafaa ettik. Yine de ederiz. Her zaman da ederiz. Biz Osmanlı değil miyiz? Osmanlıların şanı her zaman vatanın en küçük yararı için ölmektir. Biz de her zaman bu yolda ölmeye hazırız. Yaşasın vatan! Yaşasın Osmanlılar!

NAMIK KEMAL

İSLÂM BEY - Haydi bakayım, sesiniz çıkmıyor? Yaşasın vatan! Yaşasın Osmanlılar!

HEPSİ BİR AĞIZDAN - Yaşasın vatan! Yaşasın Osmanlılar!

Perde İner

- SON -